

MÀSTER EN ESTUDIS TERRITORIAL I DE LA POBLACIÓ

2013-14





ÍNDEX

Presentació	1
Calendari.....	3
Cartografia de referència	5
Detall del calendari.....	9
Sessió inaugural.....	15
Programa Mòdul temes avançats (en ordenació del territori).....	17
Programa Mòdul d’ordenació, planejament i gestió del territori	23
Programa Mòdul ciutat i espais metropolitans	33
Programa Mòdul SIG, planejament i paisatge.....	37
Programa Cicle de conferències	43
Programa Sortida de camp	45
Bibliografia recomanada.....	56
Avaluació	61

PRESENTACIÓ

En nom del Departament de Geografia de la UAB, vull donar una cordial benvinguda als i les estudiants matriculats en aquesta nova edició del Màster en Estudis Territorials i de la Població (METIP), en l'especialitat d'Ordenació del Territori, Desenvolupament Local i Planificació Territorial.

El nostre Departament té ja una llarga tradició en estudis territorials des dels seus orígens a finals dels anys 60'. Ha participat activament en les profundes transformacions que en les darreres dècades s'han donat en el nostre territori, i ha begut de les millors fonts de l'experiència internacional que li permetien interpretar i contribuir a transformar positivament el nostre entorn.

La gestió i l'ordenació del territori en el nostre context no és una tasca fàcil: els darrers anys han suposat la consolidació dels processos d'urbanització en un espai molt humanitzat, amb un relleu difícil, i un marc polític-administratiu complex: els governs locals (amb Barcelona com a model de referència des dels JJ.OO.), el govern autònom de la Generalitat, l'Estat espanyol i la Unió Europea. La crisi actual presenta nous reptes i obliga a seleccionar molt bé les prioritats. Ens trobem, doncs, en un moment extraordinari per aprendre de les experiències adquirides i reflexionar sobre el futur.

El METIP té ara ja una notable trajectòria. Es va programar per primera vegada el curs 2006-07, però comptava amb el precedent -des del curs 1986-87- dels nostres estudis de Doctorat, on els cursos sobre anàlisi territorial ja hi tenien una notable presència. D'altra banda, ha estat fonamental la implicació del nostre Departament en programes de grau i postgrau relacionats (el grau de Geografia i Ordenació del Territori, el de Ciències Ambientals, diversos màsters interuniversitaris); en instituts de recerca de primer nivell (l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, el Centre d'Estudis Demogràfics, l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals, etc.); o en la presència i gestió de serveis universitaris o institucionals, com són el Laboratori d'Informació Geogràfica i Teledetecció de la UAB, la Cartoteca de la UAB o el mateix Institut Cartogràfic de Catalunya.

És una novetat important que aquest curs s'ha aprovat l'articulació del METIP amb el *Màster Interuniversitari en Polítiques i Planificació de les Ciutats, l'Ambient i el Paisatge*. Així es consolida el vincle amb les Universitats de Girona, Lisboa, Sàsser (Alguer) i Institut Universitari d'Arquitectura de Venècia, d'on provenen cada curs un bon nombre d'estudiants a cursar una part del nostre màster. A partir del 2014-15 tindreu l'oportunitat de matricular-vos també a aquest màster Internacional, adquirint nova experiència en alguna universitat italiana o portuguesa.

Aquest curs 2013-14 és també el de continuació d'una nova etapa del Màster iniciada en l'edició anterior. El METIP continua el seu camí amb un programa renovat, on destaca una forta integració dels seus continguts i una vocació de dotar als alumnes d'unes capacitats clares de competir en l'àmbit professional de la gestió i el planejament territorial. Toca donar les gràcies a tot el professorat que ha participat en aquesta renovació, i també al professorat que ha assumit amb entusiasme el nou curs, com aviat podreu comprovar els qui heu escollit la nostra proposta acadèmica. El projecte central del Màster, la proposta de planejament a la Serra de Tramuntana de Mallorca, sens dubte us aportarà un bagatge molt útil com a futurs professionals del planejament.

Em resta desitjar-vos un molt bon curs, i animar-vos a aprofitar al màxim aquesta experiència, que us pot ser decisiva en el vostre futur proper.

Benvinguts, bienvenidos, benvenuti, welcome!

Antoni Durà i Guimerà

Director

Departament de Geografia UAB

MÀSTER METiP. Calendari acadèmic 2013-2014 1er semestre
Inici de les classes 1 d'octubre de 2013
Setembre 2013

dl	dm	dc	dj	dv	ds	dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Octubre 2013

dl	dm	dc	dj	dv	ds	dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Novembre 2013

dl	dm	dc	dj	dv	ds	dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Desembre 2013

dl	dm	dc	dj	dv	ds	dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Gener 2014

dl	dm	dc	dj	dv	ds	dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Febrer 2014

dl	dm	dc	dj	dv	ds	dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

		Període no lectiu, caps de setmana i festius			Examen Mòdul SIG, Planejament i Paisatge
		Conferència inaugural			Presentació pública dels treballs troncals
*		Mòdul Temes avançats (sessions de 3 hr.)			9cr = 54 hores (42 hr classe i conf. + 12 hr tallers)
**		Mòdul Planejament territorial (sessions de 3 hr.)			9cr = 54 hores (36 hr classe + 18 hr tallers)
***		Mòdul Ciutat i Territori (sessions de 4 hr.)			6 cr = 36 hores (24 hr classe + 12 hr tallers)
***		Mòdul SIG, Planejament i Paisatge (sessions de 4 hr.)			6 cr = 36 hores (24 hr classe + 12 hr tallers)
		Sortida de camp			
		Tallers (sessions de 4 hores)			
		Conferències (2 hores), classe Temes Avançats (2 hores)			
		Sortida de camp Temes Avançats (3 hores)			

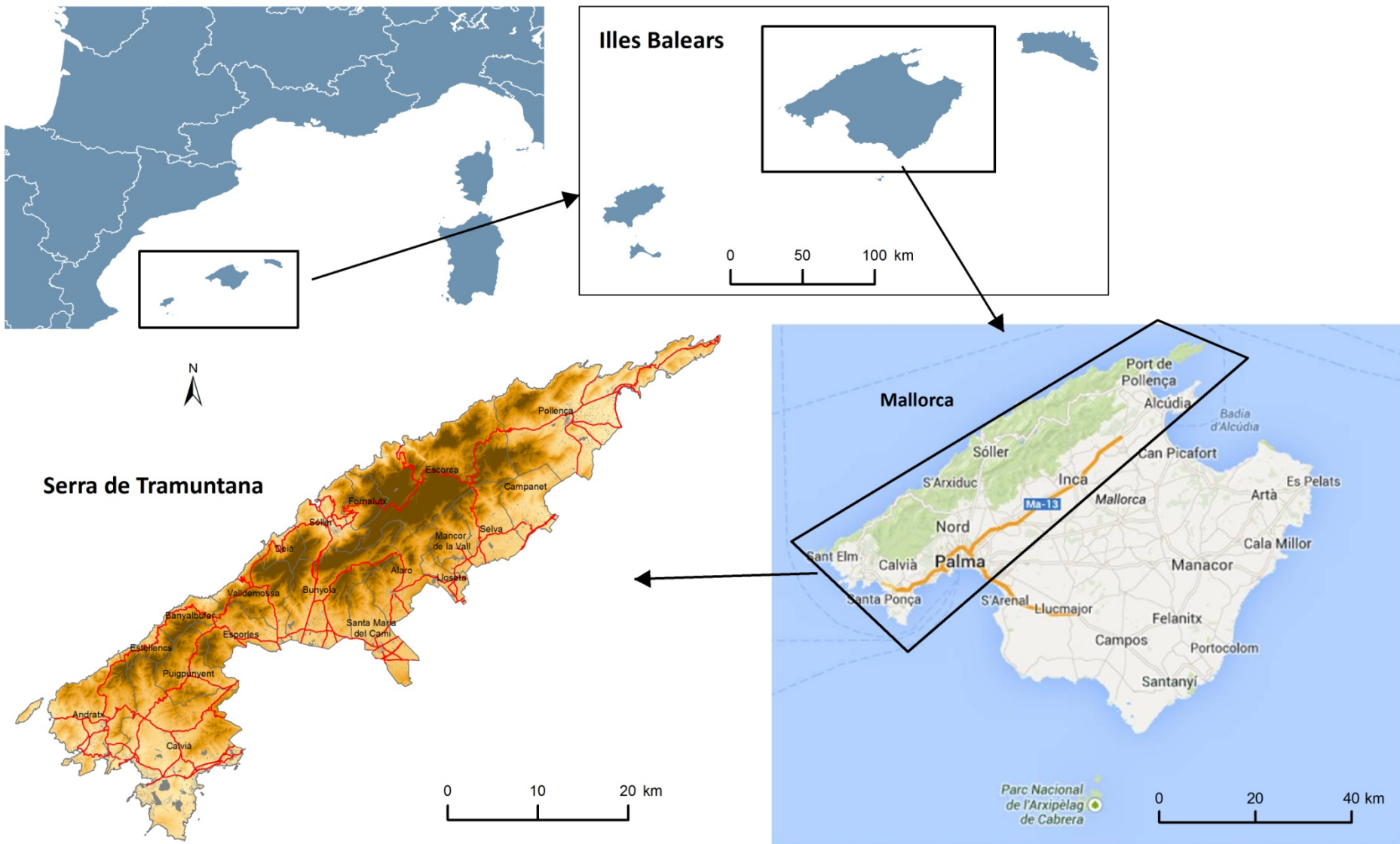
1 cr ECTS = 6 hores de classe

* 5 cr continguts bàsics (30 hr), 2 cr conferències (12 hr), 2cr tallers (12 hr)

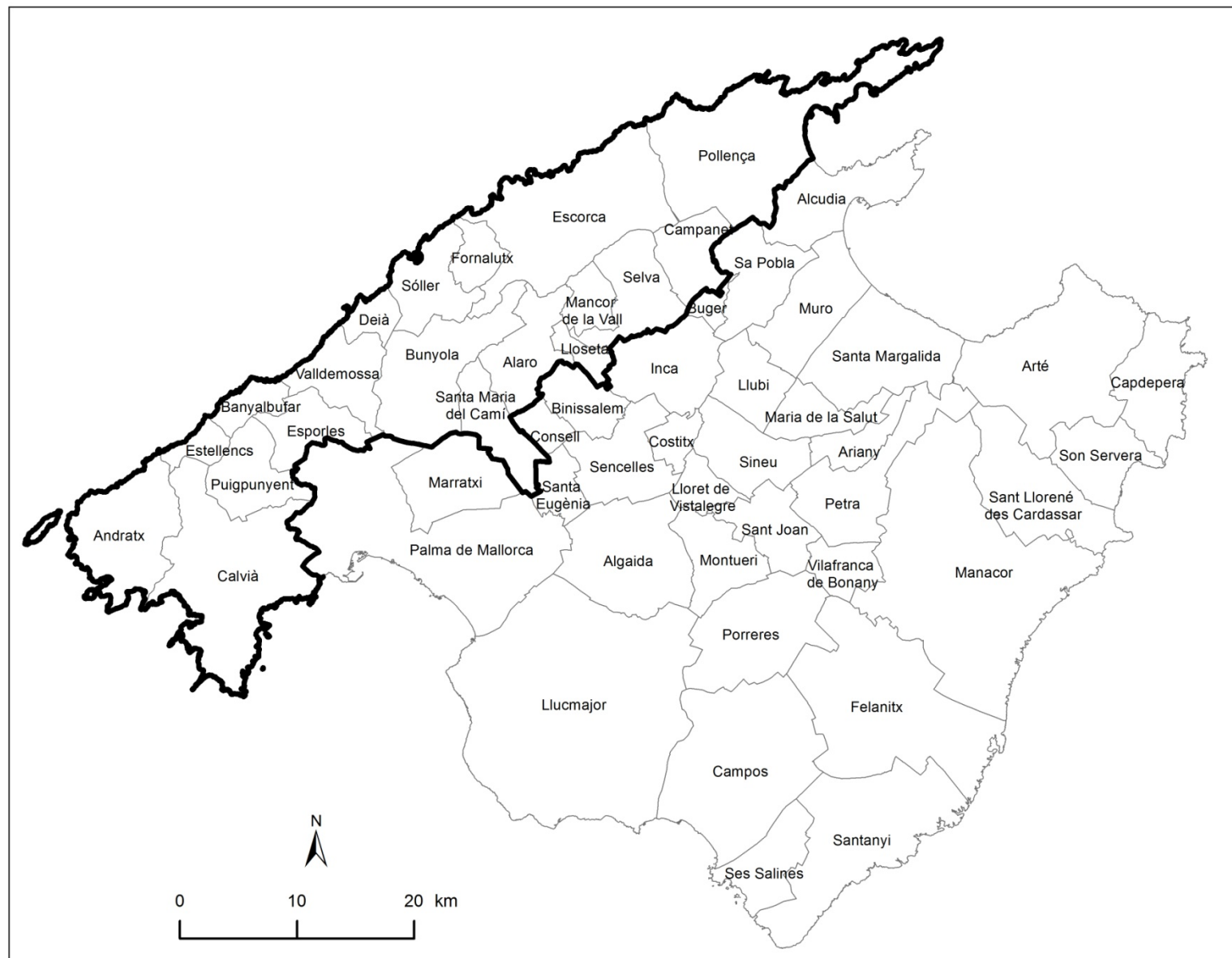
** 3 cr continguts bàsics (18 hr), 3 cr continguts instrumentals de la troncal propis mòdul (18 hr), 3 cr tallers conjunts 4 mòduls (18 hr)

*** 2 cr continguts bàsics (12 hr), 2 cr continguts instrumentals de la troncal propis mòdul (12 hr), 2 cr tallers conjunts 4 mòduls (12 hr)

The figure consists of four panels illustrating the geographical context of the study. The top-left panel shows the location of the Balearic Islands within the Iberian Peninsula, with an inset map of the islands. The top-right panel provides a closer view of the Balearic Islands, highlighting Mallorca, and includes a scale bar (0, 50, 100 km). The bottom-left panel is a detailed topographic map of the Serra de Tramuntana region in Mallorca, showing towns and a scale bar (0, 10, 20 km). The bottom-right panel shows a map of the entire island of Mallorca, with a black rectangle indicating the specific study area in the north-central part of the island, and includes a scale bar (0, 20, 40 km).



Límits municipals de l'Illa de Mallorca





DETALL DEL CALENDARI

O c t u b r e
1 d'octubre Sessió inaugural del Màster d'Estudis Territorials i de la Població. Conferència a càrrec de Vicent Maria Rosselló Verger, Catedràtic Emèrit de la Universitat de València i Membre de l'Institut d'Estudis Catalans EL PAISATGE FÍSIC I CULTURAL DE LA SERRA DE TRAMUNTANA
2 d'octubre Sessió 1 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal i Albert Pèlachs] Presentació del mòdul i introducció als valors del paisatge per definir els grups de treball Sessió 2 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal] Una breu introducció a la història de la geografia i de l'ordenació del territori
3 d'octubre Sessió 1 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo] Presentació del curs: Temàtica, Professorat, Programa, Calendari, Avaluació Sessió 2 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo] Explicació del projecte i preparació del treball de camp a Mallorca
7 d'octubre Sessió 3 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal] Geografia històrica: el temps cronològic en geografia (I) Sessió 4 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal] Geografia històrica: el temps cronològic en geografia (II)
8 d'octubre Sessió 1 (2 hores) [Àngel Cebollada] Introducció al mòdul Sessió 2 (2 hores) [Àngel Cebollada] Les formes de la ciutat contemporània i els reptes d'equitat social i de sostenibilitat mediambiental
9 d'octubre Sessió 5 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal] Aproximació a la geografia històrica de Mallorca (I) Sessió 6 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal] Aproximació a la geografia històrica de Mallorca (II)
10, 11, 12, 13, 14 i 15 d'octubre Treball de camp Coordinador: Jaume Mateu Professors responsables: Oriol Nel-lo, Anna Badia, Àngel Cebollada i Albert Pèlachs



16 d'octubre Sessió 1 (2 hores) [Anna Badia] Fonts de dades per a l'anàlisi del paisatge i la gestió i planificació territorial a diferents escales de planejament. Introducció a l'OGC i a les IDE. Sessió 2 (2 hores) [Anna Badia] MDE i derivats (pendent, orientació). Mapes continus Identificació de classes
17 d'octubre 2013 Sessió 3 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo] Les dinàmiques de transformació del territori Sessió 4 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo] Els instruments per a la gestió del territori a Catalunya i a les Illes Balears
21 d'octubre Sessió 7 (1,30 hores) [Albert Pèlachs] La definició de les Unitats de paisatge. De la Tipologia Funcional d'Unitats a les Unitats de Paisatge. Les Unitats de Paisatge dels Catàlegs de paisatge de Catalunya Sessió 8 (1,30 hores) [Albert Pèlachs] L'anàlisi de visibilitats i intervisibilitats per a la definició de les unitats de paisatge. L'establiment dels principals punts i recorreguts d'observació del paisatge
22 d'octubre Sessió 3 (2 hores) [Àngel Cebollada] Poblament i xarxa urbana Sessió 4 (2 hores) [Àngel Cebollada] El poblament i la xarxa urbana a Mallorca i a la serra de Tramuntana
23 d'octubre Sessió 9 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal] La regió possibilista de Paul Vidal de la Blache i Carl Sauer Primera Conferència (1,30 hores) [Juli Esteban] EL PAISATGE EN EL SISTEMA DE PLANEJAMENT TERRITORIAL
24 d'octubre Sessió 5 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo] El planejament territorial: problemàtica, continguts i mètode Sessió 6 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo] Dos exemples de planejament territorial
28 d'octubre Sessió 3 (2 hores) [Anna Badia]



Elaboració de mapes categòrics a partir de mapes continus (reclassificació). Anàlisi de visibilitat a partir d'elements puntuals (cims i miradors) <i>Sessió 4 (2 hores) [Anna Badia]</i> Anàlisi de visibilitat a partir d'elements lineals (vials de comunicació – carreteres i/o camins) 29 d'octubre <i>Sessió 5 (2 hores) [Àngel Cebollada]</i> Població, composició de la llar i habitatge. <i>Sessió 6 (2 hores) [Àngel Cebollada]</i> Població i habitatge a la serra de Tramuntana 30 d'octubre <i>Sessió 10 (1,30 hores) [Albert Pèlachs]</i> Els valors històrics aplicats al cas de la Serra de Tramuntana Segona Conferència (1,30 hores) [Ricard Pié] URBANISME, TERRITORI I ACTIVITATS TURÍSTIQUES 31 d'octubre <i>Sessió 7 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Els plans director urbanístics <i>Sessió 8 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Els plans supramunicipals per a la gestió del litoral: l'exemple de Catalunya i les Illes Balears
N o v e m b r e
4 de novembre <i>Sessió 5 (2 hores) [Anna Badia]</i> Digitalització d'elements del patrimoni. <i>Sessió 6 (2 hores) [Anna Badia]</i> Simbolització d'elements històrics i elements configuradors del paisatge
5 de novembre <i>Sessió 7 (2 hores) [Àngel Cebollada]</i> Activitats econòmiques <i>Sessió 8 (2 hores) [Àngel Cebollada]</i> Activitats econòmiques a l'illa de Mallorca i a la Serra de Tramuntana
6 de novembre <i>Sessió 11 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal]</i> L'espai i els models teòrics del poblament. Walter Christaller i la seva aplicació a Catalunya i Mallorca. Els treballs de Pilar Riera i Albert Quintana Tercera Conferència (1,30 hores) [Xavier Campillo] ELS CAMINS EN LA CONFIGURACIÓ I LA PERCEPCIÓ DEL PAISATGE



7 de novembre <i>Sessió 9 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> El règim jurídic del sòl i el planejament urbanístic <i>Sessió 10 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> La política de sòl i habitatge a Catalunya i a les Illes Balears 11 de novembre <i>Sessió 7 (2 hores) [Anna Badia]</i> Mapes categòrics: hàbitats i usos del sòl. Agregacions espacials . <i>Sessió 8 (2 hores) [Albert Pèlachs]</i> Anàlisi de distàncies. 12 de novembre <i>Sessió 9 (2 hores) [Àngel Cebollada]</i> Mobilitat quotidiana i infraestructures <i>Sessió 10 (2 hores) [Àngel Cebollada]</i> Mobilitat quotidiana i infraestructures a la Serra de Tramuntana 13 de novembre <i>Sessió 12 (1,30 hores) [Albert Pèlachs]</i> Els valors ecològics del paisatge des de la geografia històrica ambiental i els valors naturals reconeguts de la Serra de Tramuntana Quarta Conferència (1,30 hores) [Pere Sala] L'ELABORACIÓ DELS CATÀLEGS DEL PAISATGE: OBJECTIUS, METODOLOGIA I RESULTATS 14 de novembre <i>Sessió 11 (1,5 hores) [Rufi Cerdan]</i> Implicacions territorials dels grans reptes ambientals globals: escalfament global i exhauriment dels recursos <i>Sessió 12 (1,5 hores) [Rufi Cerdan]</i> Perfil ambiental de la Serra de Tramuntana 18 de novembre <i>Sessió 9 (2 hores) [Anna Badia]</i> Combinació analítica de capes. Elaboració del mapa base per a la definició del mapa de les unitats del paisatge. <i>Sessió 10 (2 hores) [Albert Pèlachs]</i> El Mapa d'Unitats del Paisatge [Albert Pèlachs] Prototipus de catàleg del paisatge de l'Observatori del Paisatge de Catalunya 19 de novembre <i>Sessió 11 (2 hores) [Carles Donat]</i> Ocupació del sòl
--



<i>Sessió 12 (2 hores) [Carles Donat]</i> Jerarquia urbana a la Serra de Tramuntana
20 de novembre
Cinquena Conferència (1,30 hores) [Joan Nogué] EL RETROBAMENT AMB EL LLOC: CANVI DE PARADIGMA, SOCIETAT CIVIL I PAISATGE.
21 de novembre
<i>Sessió 13 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Les polítiques de rehabilitació urbana
<i>Sessió 14 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> La Llei de Barris a Catalunya i a les Illes Balears
25 de novembre
<i>Sessió 11 (2 hores) [Albert Pèlachs]</i> La representació gràfica dels valors en el paisatge (1)
<i>Sessió 12 (2 hores) [Albert Pèlachs]</i> Treball en grup. Discussió i definició gràfica dels valors.
25 de novembre
<i>Examen Mòdul (2 hores) [Albert Pèlachs i Anna Badia]</i>
27 de novembre
<i>Sessió 13 (1,5 hores) [Enric Mendizàbal]</i> El territori: l'aprofitament econòmic i els conflictes
<i>Sessió 14 (1,5 hores) [Albert Pèlachs]</i> Els valors productius o els processos d'especialització i la capacitat de generar recursos econòmics a través del paisatge i els valors socials i l'interès del paisatge per a la col·lectivitat a través de l'ús individual o col·lectiu.
28 de novembre
<i>Sessió 15 (1,30 hores) [Rufi Cerdan]</i> Noves estratègies de prevenció dels incendis a escala de paisatge
<i>Sessió 16 (1,30 hores) [Rufi Cerdan]</i> El pagament pels serveis ambientals com estratègia per la gestió del territori i del paisatge
D e s e m b r e
2 de desembre
<i>Sessió 15 (1,5 hores) [Enric Mendizàbal]</i> El paisatge (com a quasi sinònim de lloc)
<i>Sessió 16 (1,5 hores) [Albert Pèlachs]</i> Els valors estètics del paisatge, religiosos i espirituals, simbòlics i identitaris



3 de desembre
<i>Sessió 17 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Estructura del projecte: repàs elaboració de la memòria
<i>Sessió 18 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Preparació del debat del DAFO
4 de desembre
<i>Sessió 17 (3 hores) [Carme Miralles]</i> Els transports a les illes Balears, a través dels treballs de la professora Joana M. Seguí.
5 de desembre
<i>Sessió 19 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Preparació per grups de l'elaboració del DAFO
<i>Sessió 20 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Preparació del DAFO de conjunt sobre els valors del paisatge a la Serra de Tramuntana
10 de desembre
<i>Sessió 21 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Examen contingut Mòdul d'Ordenació del territori
<i>Sessió 22 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Preparació de la presentació del DAFO
14 de desembre
<i>Sessió 18 (3 hores) [Enric Mendizàbal]</i> Sortida geohistòrica a Gràcia: els paisatges urbans i l'ordre del territori
12 de desembre
<i>Sessió 23 i 24 (3 hores) [Oriol Nel-lo]</i> Presentació dels DAFO temàtics per grups
16, 17, 18 i 19 de desembre
17 de desembre 2013 Taller. Preparació per grups dels criteris i objectius dels projectes
19 de desembre 2013 Taller. Presentació dels criteris i objectius per àmbits temàtics
G e n e r
8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 20 i 21 de gener
9 de gener 2014 Taller. Preparació propostes i projectes
16 de gener 2014 Taller. Presentació propostes i projectes
29 i 30 de gener
Presentació pública dels treballs troncal



SESSIÓ INAUGURAL

1 d'octubre 2013

Inauguració del curs: Institut d'Estudis Catalans. C/ del Carme, 47 Barcelona

Primera part:

Obertura de l'acte i benvinguda als participants [Antoni Durà]

Presentació del programa troncal del METIP. Objectius, contingut i mètode [Oriol Nel·lo, Anna Badia, Àngel Cebollada, Enric Mendizàbal]

Segona part:

El paisatge físic i cultural de la Serra de Tramuntana [per Vicent Maria Rosselló Verger, Catedràtic Emèrit de la Universitat de València i Membre de l'Institut d'Estudis Catalans]

Lectures i recursos:

Quadern de Troncal

ROSSELLÓ I VERGER, Vicent M. (1977); *Les Illes Balears : resum geogràfic*, Barcelona, Barcino, 1977 (198 p.)





PROGRAMA MÒDUL TEMES AVANÇATS (EN ORDENACIÓ DEL TERRITORI)

COORDINACIÓ: ENRIC MENDIZÀBAL

PROFESSORS: ENRIC MENDIZÀBAL I ALBERT PÈLACHS



1. Els temes avançats de l'ordenació del territori: la importància de la reflexió teòrica

Amb aquest nom tan poc precís —“temes avançats en...”— el que es pretén és reflexionar al voltant de les aportacions teòriques i metodològiques més útils i innovadores per tal d'analitzar les interrelacions entre les diverses especialitats de Geografia i Ordenació del territori. Aquesta reflexió teòrica ha de servir per a interpretar les qüestions i els problemes socials, urbans, ambientals i paisatgístics sorgits de les transformacions territorials contemporànies a diferents escales en la seva complexitat geogràfica, política, ideològica.

Per aconseguir això, la temàtica del mòdul s'estructurarà mitjançant l'estudi crític d'una sèrie de conceptes clau en Geografia i Ordenació del Territori (regió, paisatge, espai, lloc, territori, temps) i una feina d'identificació de valors del paisatge (Ecològics, Històrics, Productius, Socials, Identitaris, Estètics i Espirituals). Una de les finalitats del mòdul és posar les bases teòriques adequades per a la definició de diferents Objectius de Qualitat Paisatgística que permetin relacionar tots els mòduls troncal del primer quadrimestre.

Creiem que cal conèixer i utilitzar críticament els conceptes i plantejaments teòrics que aborden l'estudi de l'espai, el territori i la societat, i que cal copsar les diverses possibilitats d'ús. S'oferiran eines teòriques, metodològiques i empíriques per conèixer aquests fonaments de Geografia i Ordenació del Territori.

Així les coses, es reflexionarà per tal de conèixer els marcs conceptuals que serveixen per analitzar i interpretar els conflictes territorials i els mecanismes de resposta i gestió d'aquests conflictes. I cal tenir present la rellevància social de la recerca acadèmica: per intervenir en el territori i en la seva gestió se n'ha de saber.

2. Objectius del mòdul

En el marc de la programació troncal del METIP 2013-2014 el mòdul de Temes Avançats (en Ordenació del Territori) té com objectius:

- Que l'alumnat sàpiga aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Que l'alumnat sàpiga comunicar les seves conclusions i els coneixements i raons últimes que les sustenten a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que l'alumnat sàpiga posseir les habilitats d'aprenentatge que li permeti continuar estudiant d'una manera que haurà de ser en gran mesura auto dirigida o autònoma.
- Que l'alumnat sàpiga aplicar les diferents metodologies d'anàlisi geogràfica a diferents escales territorials i grandàries de població i, per això, cal conèixer la metodologia avançada d'anàlisi territorial.



- Que l'alumnat sàpiga analitzar i interpretar la interrelació entre les dinàmiques demogràfiques i transformacions territorials històriques i recents.
- Que l'alumnat sàpiga detectar la complexitat de les dinàmiques territorials i demogràfiques i reconèixer els mecanismes de gestió més eficients, en particular en situacions de conflicte.

Per aconseguir aquests objectius, l'alumnat haurà de saber:

- Valorar la incidència del marc legislatiu, econòmic, polític i social en les dinàmiques demogràfiques i territorials.
- Reconèixer la interrelació entre sistema polític i jurídic, sistema demogràfic i dinàmica territorial.
- Aplicar críticament els conceptes i plantejaments teòrics més avançats a l'estudi de l'ordenació del territori i la població.
- Identificar els paradigmes de referència de les línies actuals d'investigació en temes territorials i demogràfics.
- Identificar els canvis territorials i demogràfics a diferents escales (micro, meso, macro) com a eix de la investigació geogràfica i demogràfica.

3. Treball de curs i avaluació

El mòdul de Temes avançats (en ordenació del territori), com a part integrant del programa troncal del METIP 2013-14, tindrà una part de l'avaluació específica del mòdul, en què l'alumne/a haurà de demostrar una sèrie d'habilitats instrumentals i coneixements sobre el que s'ha tractat a les sessions d'aula i l'altra part de l'avaluació serà el treball troncal. L'avaluació es distribuirà de la següent manera:

- Elaboració d'un mapa conceptual comentat de cadascuna de les sessions d'aula (25% de la nota)
- Participació activa en les sessions (10% de la nota)
- Treball troncal: 65% de l'avaluació

4. Horaris i tasques

El mòdul Temes avançats (en ordenació del territori) consta de 9 ECTS, la qual cosa significa 225 hores de treball de l'alumnat. D'aquestes, 54 hores són de classe amb presència del professorat i equival a 36 hores presencials (12 sessions de 3 hores) i a 18 hores de tallers conjunts amb els 4 mòduls troncal. Cal tenir present que és obligatòria l'assistència a les jornades completes de treballs de camp a la Serra de Tramuntana, a la sessió inaugural, al cicle de conferències i a les jornades de cloenda.

L'organització dels continguts es realitzarà de la següent manera (en cada sessió s'assenyalen alguns textos que poden servir de bibliografia bàsica):

Dimecres 2 d'octubre

Sessió 1 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal i Albert Pèlachs]

Presentació del mòdul i introducció als valors del paisatge per definir els grups de treball.

De la definició de paisatge a la identificació dels seus valors per a definir Objectius de Qualitat Paisatgística.

BERTRAND, G. (2001). “Le paysage et la géographie: un nouveau rendez-vous”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 50, p. 57-68.



MARTÍNEZ DE PISÓN, E. (1998). "El concepto de paisaje como instrumento de conocimiento ambiental". *Paisaje y Medio Ambiente*. Salamanca, Fundación Duques de Soria, Grupo Endesa y Universidad de Valladolid: 9-28
www.catpaisatge.net [28-8-2013]

Sessió 2 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal]

Una breu introducció a la història de la geografia i de l'ordenació del territori

HALL, P. (2002; 1a ed. 1975). *Urban & Regional Planning*. Londres: Unwin Hyman
 LINDÓN, A.; HIERNAUX, D. [dirs.] (2010). *Los giros de la geografía humana. Desafíos y horizontes*. Rubí: Anthropos.

Dilluns 7 d'octubre

Sessió 3 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal]

Geografia històrica: el temps cronològic en geografia (I)

Sessió 4 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal]

Geografia històrica: el temps cronològic en geografia (II)

MENDIZÀBAL, E. (2013). "¿Hay alguna geografía humana que no sea geografía histórica?". *Revista de Geografía Norte Grande*, 54, p. 31-49

Dimecres 9 d'octubre

Sessió 5 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal]

Aproximació a la geografia històrica de Mallorca (I)

Sessió 6 (1,30 hores) [Enric Mendizàbal]

Aproximació a la geografia històrica de Mallorca (II)

RULLAN, O. (2002). *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Moll.
 ROSSELLÓ, V. (2006). *Les Illes, redescobertes: Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Dilluns 21 d'octubre

Sessió 7 (1,30 hores) [Albert Pèlachs]

La definició de les Unitats de paisatge.

De la Tipologia Funcional d'Unitats a les Unitats de Paisatge.

Les Unitats de Paisatge dels Catàlegs de paisatge de Catalunya

Llei 8/2005 de 8 de juny de protecció, gestió i ordenació del paisatge

NOGUÉ, J.; SALA, P. (2009). "Los Catálogos de Paisaje". A: BUSQUETS, J. y CORTINA, A. (eds.). *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*. Barcelona, Ariel: 397-426.

PÉREZ-CHACÓN, E. (2002). "Unidades de Paisaje: Aproximación científica y aplicaciones". A: ZOIDO, F.; VENEGAS, C. (coords.). *Paisaje y ordenación del territorio*. Sevilla, Junta de Andalucía. Consejería de Obras Públicas y Transportes y Fundación Duques de Soria: 122-135.

SERRA, J.M.; PÈLACHS, A.; NINYEROLA, M.; LLORENS, J.; CRISTÒBAL, J.; VERA, A. (2008). "El GTP com a mètode per al disseny d'unitats de paisatge". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 65: 155-167.



SERRA-DIAZ, J.M.; VERA, A.; PELACHS, A.; MENDIZÀBAL, E. (2012). "Bridging the gap between landscape theory and planning: the GTP model in a Pyrenees mountain area". *Environmental Engineering and Management Journal*, 11 (5): 1821-1831.

Sessió 8 (1,30 hores) [Albert Pèlachs]

L'anàlisi de visibilitats i intervisibilitats per a la definició de les unitats de paisatge.

L'establiment dels principals punts i recorreguts d'observació del paisatge

OCAÑA, C.; GÓMEZ, M^a. L.; BLANCO, R. (2004). *Las vistas como recursos territorial. Ensayo de evaluación del paisaje visual mediante un SIG*. Màlaga: Imagraf Impresores.

ZOIDO, F.; VENEGAS, C. [coords.] (2002). *Paisaje y ordenación del territorio*. Sevilla, Junta de Andalucía. Consejería de Obras Públicas y Transportes y Fundación Duques de Soria
 Prototipus de catàleg del paisatge de l'Observatori del Paisatge de Catalunya
www.catpaisatge.net [28-8-2013]

Dimecres 23 d'octubre

Sessió 9 (1,5 hores) [Enric Mendizàbal]

La regió possibilista de Paul Vidal de la Blache i Carl Sauer

ALEGRE NADAL, P. [ed.] (2012). *Paul Vidal de la Blache: geografía general i regional. L'obra a Annales de Géographie (1891-1919)*. Barcelona: Treballs de la Societat Catalana de Geografia

SAUER, Carl O. (1997). "La morfologia del paisatge". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 43, p. 155-186 (edició original de 1925)

Conferència 1 (1,5 hores) [Juli Esteban]

EL PAISATGE EN EL SISTEMA DE PLANEJAMENT TERRITORIAL

Dimecres 30 d'octubre

Sessió 10 (1,5 hores) [Albert Pèlachs]

Els valors històrics aplicats al cas de la Serra de Tramuntana

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DEFENSA DE LA NATURALESA (GOB) (1998). *La Serra de Tramuntana, natura i cultura*. Palma: Moll

RULLAN, O. (2002). *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Moll.

VALERO, G. (2011). *Guia del paisatge cultural de la Serra de Tramuntana*. Palma: Consell Insular de Mallorca.

Prototipus de catàleg del paisatge de l'Observatori del Paisatge de Catalunya

www.catpaisatge.net [28-8-2013]

[Vegeu també sessió 9 d'octubre]

Conferència 2 (1,5 hores) [Ricard Pié]

URBANISME, TERRITORI I ACTIVITATS TURÍSTIQUES

Dimecres 6 de novembre

Sessió 11 (1,5 hores) [Enric Mendizàbal]

L'espai i els models teòrics del poblament. Walter Christaller i la seva aplicació a Catalunya i Mallorca. Els treballs de Pilar Riera i Albert Quintana

BERRY, Brian J.L. (1971; or. 1967). *Geografía de los centros de mercado y distribución al por menor*. Barcelona: Vicens-Vives (Biblioteca básica de geografía económica, 2) [cap. III "La



teoría clásica de los lugares centrales", p. 77-94. Traduit per R. Morales i L. Rodríguez Lajo; revisió i cura d'Horacio Capel]

QUINTANA, A. (1979). *El sistema urbano de Mallorca*. Mallorca: Moll

RIERA, P. (1989). "Les àrees funcionals a Catalunya". *Banca Catalana. Revista econòmica*, 88, p. 19-42

Conferència 3 (1,5 hores) [Xavier Campillo]

ELS CAMINS EN LA CONFIGURACIÓ I LA PERCEPCIÓ DEL PAISATGE

Dimecres 13 de novembre

Sessió 12 (1,5 hores) [Albert Pèlachs]

Els valors ecològics del paisatge des de la geografia històrica ambiental i els valors naturals reconeguts de la Serra de Tramuntana

PÈLACHS, A. (2006). "Algunes reflexions sobre geografia, paisatge i geohistòria ambiental". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 48: 179-192.

RULLAN, O. (2002). *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Moll.

VILA, J.; VARGA, D.; LLAUSÀS, A.; RIBAS, A. (2006). "Conceptos y métodos fundamentales en ecología del paisaje (*landscape ecology*). Una interpretación desde la geografía. *Documents d'Anàlisi Geogràfica* 48: 151-166

YLL, E. I.; PÉREZ-OBOL, R.; JULIÀ, R. (1994). "Vegetational change in the Balearic islands (Spain) during the Holocene". *Historical Biology*, 9: 83-89.

Conferència 4 (1,5 hores) [Pere Sala]

L'ELABORACIÓ DELS CATÀLEGS DEL PAISATGE: OBJECTIUS, METODOLOGIA I RESULTATS

Dimecres 20 de novembre

Conferència 5 (1,5 hores) [Joan Nogué]

EL RETROBAMENT AMB EL LLOC: CANVI DE PARADIGMA, SOCIETAT CIVIL I PAISATGE.

Dimecres 27 de novembre

Sessió 13 (1,5 hores) [Enric Mendizàbal]

El territori: l'aprofitament econòmic i els conflictes

NEL-LO, O. [ed.] (2003). *Aquí, no! Els conflictes territorials a Catalunya*. Barcelona: Empúries

SÁNCHEZ HERNÁNDEZ, J.L. (2003). *Naturaleza, localización y sociedad. Tres enfoques para la geografía económica*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DEFENSA DE LA NATURALESA <<http://www.gobmallorca.com>>

Sessió 14 (1,5 hores) [Albert Pèlachs]

Els valors productius o els processos d'especialització i la capacitat de generar recursos econòmics a través del paisatge i els valors socials i l'interès del paisatge per a la col·lectivitat a través de l'ús individual o col·lectiu.

CORTINA, A. (2009). "La dimensión económica del paisaje". En: Busquets, J.; Cortina, A. (coord.) *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*. Barcelona. Ariel: 253-273

MARULL, J.; PINO, J.; TELLO, E. Y MALLARACH, J. M. (2006). "Análisis estructural y funcional de la transformación del paisaje agrario en el Vallès durante los últimos 150 años (1853-2004): relaciones con el uso sostenible del territorio". *Áreas* 25: 105-126.



NOGUÉ, J. (2006). "La producción social y cultural del paisaje". En: Mata, R. y Tarroja, À. (coordinadores). *El paisaje y la gestión del territorio*. Barcelona, Diputación de Barcelona: 135-142.

Dilluns 2 de desembre

Sessió 15 (1,5 hores) [Enric Mendizàbal]

El paisatge (com a quasi sinònim de lloc)

Sessió 16 (1,5 hores) [Albert Pèlachs]

Els valors estètics del paisatge, religiosos i espirituals, simbòlics i identitaris

BERQUE, A. (1995). *Les Raisons du paysage. De la chine antique aux environnements de synthèse*. Paris, Hazan

MADERUELO, J. (2005). *El paisaje. Génesis de un concepto*. Madrid: Abada editores.

NOGUÉ, J. (1993). "La dimensió territorial del nacionalisme". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 35: 193-201.

NOGUÉ, J. (2005). "Paisatge i identitat territorial en un context de globalització". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 60: 173-183.

ROGER, A. (2000). "Els Protopaisatges". En: Roger, A. *Breu tractat del paisatge. Història de la invenció del paisatge i denúncia dels malentesos actuals sobre la natura*. Barcelona. La Campana: 53-69.

Dimecres 4 de desembre

Sessió 17 (3,00 hores) [Albert Pèlachs]

Les dinàmiques del paisatge i els Objectius de Qualitat Paisatgística (OQP). Els Paisatges d'Atenció Especial (PAE).

NOGUÉ, J. y Sala, P. (2009). "Los Catálogos de Paisaje". En: Busquets, J. y Cortina, A. (editores). *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*. Barcelona, Ariel: 397-426.

Dissabte 14 de desembre

Sessió 18 (3 hores) [Enric Mendizàbal]

Sortida geohistòrica a Gràcia: els paisatges urbans i l'ordre del territori

BOHIGAS, G.; MONTENEGRO, J. (2000). "Trabajos de campo e itinerarios urbanos .Un recorrido por Gràcia (Barcelona)". *Biblio 3W. Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*, núm. 222, en línia: <<http://www.ub.edu/geocrit/b3w-222.htm>>

MENDIZÁBAL, E. (2010). "Una posible geografía de las identidades de Barcelona. El caso del barrio de la Vila de Gràcia". *Finisterra* [Lisboa], vol. XLV, núm. 90, p. 91-109



PROGRAMA MÒDUL D'ORDENACIÓ, PLANEJAMENT I GESTIÓ DEL TERRITORI

COORDINACIÓ: ORIOL NEL-LO

PROFESSORS: ORIOL NEL-LO I RUFÍ CERDAN



1. L'ordenació del territori: tècnica professional, instrument administratiu i disseny polític

Els processos de transformació del territori en les societats contemporànies es caracteritzen per la seva velocitat i la seva profunditat. La integració de l'espai a escala planetària i l'avenç del procés d'urbanització comporten canvis radicals tant en l'estructuració dels sistemes urbans, com en l'ocupació del territori, la utilització dels recursos i la configuració del paisatge. Canvis que són alhora causa i efecte de les dinàmiques demogràfiques, de l'organització dels processos productius, de la circulació dels factors (capital, mercaderies, informació, força de treball), de l'estructuració social i de la distribució de la riquesa.

A escala regional, a les regions mediterrànies europees, la integració del territori i l'avenç del procés d'urbanització ocorregudes durant el darrer mig segle han estat estretament relacionades amb el desenvolupament econòmic, la disminució de les desigualtats territorials, la unificació dels mercats laborals i la major accessibilitat als serveis. Tanmateix, la concreció de les transformacions territorials ha comportat també en molts casos l'aparició o l'agreujament de diverses problemàtiques, vinculades a factors com l'ocupació accelerada del sòl, la dispersió de la urbanització, l'especialització funcional dels llocs, l'augment del cost dels serveis, l'increment de les necessitats de la mobilitat, el malbaratament dels recursos naturals o els riscos de la segregació social.

En aquest context, és a dir, davant de les potencialitats i les problemàtiques que es deriven de les transformacions territorials contemporànies, pren una importància creixent la capacitat dels poders públics d'ordenar el territori en benefici de la col·lectivitat. Per això resulta necessari dotar-se de diagnòstics, instruments i normatives capaços d'orientar, potenciar i, quan s'escaigui, corregir, les dinàmiques territorials en curs. Aquest és el camp de l'ordenació del territori com a tècnica professional, com a actuació administrativa i com a disseny polític.

2. Objectius del mòdul: el coneixement dels instruments i l'aprenentatge de les tècniques

El mòdul s'insereix en el programari troncal del METIP 2013-2014, que com a finalitat principal oferir als estudiants la possibilitat de participar en l'elaboració, a efectes didàctics, d'un instrument d'ordenació del territori. A aquests efectes, totes els mòduls del primer semestre del Màster s'integren en un únic programa, configurat, a més de les sessions didàctiques per un exercici intensiu de treball de camp, dos cicles de conferències i tres setmanes de tallers. L'exercici proposat per aquest any és l'elaboració d'un document de *Reconeixement dels valors del paisatge i propostes per a la seva ordenació i gestió* a la Serra de Tramuntana de Mallorca.

En aquest context, el mòdul de planejament territorial del Màster d'Estudis Territorials i de la Població té precisament com objectiu perfeccionar la capacitat dels estudiants de intervenir professionalment en l'ordenació del territori. Per fer-ho, constarà de tres tipus d'ensenyaments:

- En primer lloc, s'estudiaran els diversos instruments disponibles per a l'ordenació i la gestió del territori. Es partirà de l'experiència catalana i balear dels darrers anys en aquest



camp i, a partir de l'estudi de les seves realitzacions, amb el seu potencial i les seves limitacions, s'avançarà cap a l'adquisició de coneixements i tècniques de caràcter general.

- En segon lloc, s'explicarà, de manera detallada la metodologia, els instruments i els recursos per a l'elaboració d'un instrument d'ordenació territorial com el proposat, així com la seva avaluació.
- Finalment, a través d'una sèrie de tallers i seminaris, es proposarà a l'alumne l'elaboració, amb finalitats didàctiques, d'un instrument de planejament supramunicipal. Aquest darrer apartat, que es realitzarà en estreta connexió amb els mòduls de "Temes Avançats", "Sistemes d'Informació Geogràfica i Paisatge" i "Ciutat i Regions Metropolitanes" constitueix el cor de l'exercici pràctic de la troncal.

Així, des del punt de vista temàtic, l'objectiu central del mòdul es concreta en dues direccions:

- Per un costat, donar a conèixer als estudiants els instruments vigents en matèria d'ordenació territorial.
- Per l'altre, avesar-los a la pràctica de la comprensió, l'elaboració i la gestió d'aquests instruments.

D'altra banda, des del punt de vista professional es treballaran amb particular atenció aspectes com són:

- L'estudi de les fonts normatives en matèria d'ordenació del territori
- La comprensió dels circuits administratius que hi tenen relació.
- El coneixement dels recursos cartogràfics, estadístics i administratius per a la seva elaboració i gestió
- L'anàlisi dels instruments vigents (plans territorials, plans directores urbanístics, planejament urbanístic general, normatives sectorials).
- Les tècniques per a la seva elaboració.
- La formació i la col·laboració en equips interdisciplinaris per a la seva confecció i gestió.

3. Treball de curs: l'elaboració *hands-on* d'un instrument de planejament territorial

Com s'ha dit, el mòdul forma part del programa troncal del METIP 2013-2014, programa que té com a objectiu principal, perfeccionar les capacitats dels alumnes d'intervenir directament com a futurs professionals en l'elaboració i la gestió d'instruments d'ordenació del territori.

L'objectiu dels ensenyaments troncal del primer semestre consistirà en de dotar els estudiants de les habilitats conceptuals i pràctiques per al disseny i redacció d'instruments de planejament territorial. Per fer-ho, es realitzarà un exercici pràctic de reconeixement de les dinàmiques de transformació del paisatge, avaluació dels seus valors, determinació de les oportunitats i amenaces que se'n deriven, establiment dels criteris i objectius per a la seva gestió i, finalment, formulació de propostes d'actuació.

Així, el programa del Mòdul ha estat elaborat de manera coordinada amb la resta dels mòduls del semestre, de manera tal que, a més, dels continguts de caràcter conceptual i instrumental, es disposi del temps necessari per tal que els alumnes puguin elaborar, a efectes didàctics, un instrument de planejament amb allò que serien tots els seus elements:

A aquests efectes s'ha escollit un àmbit territorial representatiu d'un certa dimensió i complexitat per a la realització de l'exercici. L'espai seleccionat és la Serra de Tramuntana de Mallorca, el paisatge de la qual ha estat reconegut com a Patrimoni de la Humanitat per part de la UNESCO.

El procés s'estructurarà en quatre etapes:



- a) *Diagnosi de la situació actual i de les tendències en curs.* Contingut: Memòria explicativa sobre les dinàmiques de transformació del paisatge en el territori escollit i identificació dels seus valors.
- b) *Identificació de potencialitats i riscos.* Contingut: elaboració de les taules SWOT.
- c) *Establiment de criteris i objectius.* Contingut: concepte, criteris i proposta d'objectius específics a assolir en l'exercici de planejament (a aquests efectes, es suggeriran objectius contrastats als diversos grups per tal de fer evidents les diverses possibilitats d'utilització del planejament).
- d) *Elaboració dels projectes i propostes d'intervenció.* Contingut: plànols normatius per a cada una de les tres capes, plànol de refosa i plànol de refosa. Assaig de normativa d'aplicació directa i de directrius per al planejament urbanístic.

4. Horaris i tasques

Per a l'elaboració d'aquest projecte el mòdul constarà de les activitats següents:

- a) Sessions lectives a l'aula: 24 sessions de 90 minuts, per un total 36 hores.
- b) Tallers tutoritzats: 12 sessions de 90 minuts, per un total de 18 hores (compartides amb la resta de mòduls)
- c) Treball de camp: 6 jornades completes a l'Illa de Mallorca
- d) Assistència a la sessió inaugural, cicle de conferències a Bellaterra i el cicle de conferències a Mallorca, així com a les jornades de cloenda del programa troncal.
- e) L'assistència a totes aquestes activitats és obligatòria

L'avaluació constarà de tres parts :

- El 65% de la nota correspondrà al treball de grup d'elaboració d'un instrument de planejament territorial
- El 25% de la nota a l'aprenentatge específic del contingut del mòdul, que serà avaluat a través d'un examen després de la Sessió 16.
- El 10% de la nota correspondrà a la participació de l'estudiant en els debats, tallers i els treballs de grup.

Hi haurà possibilitat de reavaluació de l'examen específic del mòdul. No hi haurà possibilitat de re-avaluació per al treball troncal.

5. Instruments i materials d'autoaprenentatge

A l'inici del curs es posaran diversos materials i recursos formatius a disposició d'aquells estudiants que, per raó de l'especialització de la seva formació prèvia o de la seva procedència, considerin que els cal un treball previ addicional per tal d'adequar el seu nivell de formació en matèria d'urbanisme i ordenació del territori.

Aquests materials inclouran mecanismes d'autoavaluació, però el seu contingut no serà objecte d'avaluació separada en el marc del mòdul.

6. Programa del mòdul

El programa definitiu del Mòdul serà el que apareixerà en el Quadern de Bloc, integrat amb les matèries Sistemes d'Informació Geogràfica i Paisatge, Ciutat i Espais Metropolitans i Temes Avançats.



En el Quadern de Bloc es detallarà el programa i l'horari de totes les matèries, tant pel què fa a les sessions lectives a l'aula, el treball de camp a l'illa de Formentera i les tallers de projectació en el que els alumnes, sota la tutoria dels professors, elaboraran el respectius projectes de pla.

Tanmateix, a efectes informatius, s'indica a continuació el contingut de les 24 sessions lectives de les constarà el mòdul. Cada una d'aquestes sessions constarà de 90 minuts. S'han reservat, així mateix, un total de 18 hores de tallers tutoritzats pel professorat del mòdul.

3 d'octubre 2013

Sessió 1 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Presentació del curs: Temàtica, Professorat, Programa, Calendari, Avaluació

Lectures i recursos

-Quadern de troncal

Sessió 2 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Explicació del projecte i preparació del treball de camp a Mallorca

Repàs dels objectius i estructura del document

Explicació del mètode i les etapes de treball

Formació de grups

Assignació de temes

Explicació del treball de camp

Lectures i recursos:

Quadern de troncal

RAYÓ Miquel, et al. (2013); *GR 221 Serra de Tramuntana. La ruta de la pedra en sec*, Barcelona, Triangle (2008 p.)

17 d'octubre 2013

Sessió 3 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Les dinàmiques de transformació del territori

El procés d'urbanització i les seves fases

La integració del territori i els seus corol·laris: metropolitanització, despoblament i ús temporal de l'espai

L'ampliació de les àrees urbanes i les dificultats per a la seva delimitació

Ciutat i territori a Mallorca

Lectures i recursos:

NEL-LO, Oriol (2001); *Ciutat de ciutats. Reflexions sobre el procés d'urbanització a Catalunya*. Barcelona: Empúries (239 p.)

RULLAN, Onofre (2002); *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Ed. Moll (435 p.)

Sessió 4 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Els instruments per a la gestió del territori a Catalunya i a les Illes Balears

El planejament territorial

Els plans insulars i els plans directores urbanístics

El planejament urbanístic

Les polítiques de sòl i habitatge

Les polítiques de rehabilitació urbana

Les polítiques infraestructurals

Les polítiques del paisatge

Lectures i recursos:



NEL-LO, Oriol (2012). *Ordenar el territorio. La experiencia de Barcelona y Cataluña*. València: Tirant lo Blanch (253 p.)
 RULLAN, Onofre (2007); *L'ordenació territorial a les Balears : segles XIX-XX*, Palma. Documenta Balear (64 p.)

24 d'octubre 2013

Sessió 5 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

El planejament territorial: problemàtica, continguts i mètode

Naturalesa jurídica

Escala i àmbits

Caràcter: estratègic, programàtic, físic

Contingut: espais oberts, infraestructures, assentaments

Fases en l'elaboració: condicionants, dinàmiques, escenaris, reptes, alternatives i propostes

Concertació i tramitació

Lectures:

DÜHR, Stephanie; COLOMB, Claire i NADIN, Vincent (2010). *European Spatial Planning and Territorial Cooperation*. Londres: Routledge.

CASTAÑER, Margarita (ed.) (2012). *El Planejament territorial a Catalunya a inici del segle XXI : una nova interpretació i projecció del país*. Barcelona : Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Ordenació del Territori (206 p.).

GALIANA, Luís & VINUESA, Julio; "Definición y evolución del concepto y su práctica", a Luís Galiana & Julio Vinuesa (coord.) (2010) *Teoría y práctica para una ordenación racional del territorio*. Madrid: Síntesis.

NEL-LO, Oriol (2011); "El planeamiento territorial en Cataluña", a *Cuadernos geográficos*, 47.

Recursos:

PLANS territorials parcials vigents: <http://www20.gencat.cat/portal/site/ptop>

LLEI 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial
http://www.fodarg.cat/documents/legislacio/llei_23_1983.pdf

PLA Territorial General de Catalunya (1995): <http://www20.gencat.cat/portal/site/ptop>.

DECRET 142/2005, de 12 de juliol, d'aprovació del Reglament pel qual es regula el procediment d'elaboració, tramitació i aprovació dels plans territorials parcials
<http://www.gencat.cat/diari/4432/05182014.htm>

Sessió 6 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Dos exemples de planejament territorial

El Pla Territorial Metropolità de Barcelona

Les Directrius d'Ordenació del Territori de les Illes Balears

Lectures:

-NEL-LO, Oriol (2011). "La ordenación de las dinámicas metropolitanas: el Plan Territorial Metropolitano de Barcelona", a *Scripta Nova. Revista electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*.

Las políticas territoriales en las Islas Baleares, a *Cuadernos Geográficos*, 47 (2010-2), 403-428.
<http://www.ugr.es/~cuadgeo/docs/articulos/047/047-016.pdf>

Tria. Rivista di cultura urbanistica, 7, 2011 [número monogràfic sobre el PTMB, amb articles d'Oriol Nel-lo, Juli Esteban, Josep Maria Carrera i Joan López]

Papers. Regió Metropolitana de Barcelona, 54, 2012 [número monogràfic dedicat al Pla Territorial Metropolità, amb articles de Juli Esteban, Josep Maria Carrera, Oriol Nel-lo i aportacions d'altres autors].

Recursos:

Departament de Política Territorial i Obres Públiques

Pla Territorial Metropolità de Barcelona: <http://www20.gencat.cat/portal/site/ptop>



Directrius d'Ordenació del Territori de les Illes Balears

31 d'octubre 2013

Sessió 7 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Els plans director urbanístics

Naturalesa jurídica

Diversitat temàtica: àrees urbanes, espais oberts, patrimoni, comarques de muntanya, infraestructures, litoral

Diversitat territorial

Reptes: criteris, normativa, llenguatge, gestió, consens

Lectures:

NEL-LO, Oriol; "Els plans directores urbanístics de Catalunya. Una nova generació de plans", en *Espais*, 52, 2006.

Espais, 52. 2006 [Número monogràfic dedicat a l'elaboració dels plans directores urbanístics, amb articles de Juli Esteban, Oriol Nel-lo, Joan Lloret, Antonio Font, Xabier Eizaguirre, Joaquim Sabaté, Ricard Pié, Josep M. Vilanova, Albert Civit, Luís Cantallops i Ferran Sagarra]

Recursos:

Plans directores urbanístics vigents: <http://www20.gencat.cat/portal/site/ptop>

Sessió 8 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Els plans supramunicipals per a la gestió del litoral: l'exemple de Catalunya i les Illes Balears

Catalunya i el PDUSC

Illes Balears i els plans insulars

Lectures:

NEL-LO, Oriol (2010). "La renovación del planeamiento urbanístico supramunicipal. El Plan Director Urbanístico del Sistema Costero de Cataluña", a Luis Galiana & Julio Vinuesa, *Teoría y práctica para una ordenación racional del territorio*. Madrid: Síntesis.

RIERA, Pilar & ISABELLA LONGO (2011); "Los planes de protección del litoral en Cataluña, cinco años después", en Joaquín Farinós, *Nuevos instrumentos para la gestión del territorio*. València: Universitat de València.

RULLAN, Onofre (2011). "La regulación del crecimiento urbanístico en el litoral mediterráneo español", a *Ciudad y Territorio. Estudios Territoriales*, 168(p. 279-297

Recursos:

LLORT, Joan & NEL-LO, Oriol (2006). *El Pla director Urbanístic del Sistema Costaner*. Barcelona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 2006.

Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner: <http://www20.gencat.cat/portal/site/ptop>

7 de novembre 2013

Sessió 9 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

El règim jurídic del sòl i el planejament urbanístic

Els principis bàsics en la propietat i la regulació del sòl

El paper del planejament urbanístic

La definició del règim jurídic del sòl

La classificació de sòl: urbà, urbanitzable, no urbanitzable

La qualificació del sòl: usos, zones i sistemes

La gestió del planejament: sectors i polígons

L'aprofitament urbanístic i la socialització de les plusvàlues

Lectures:

ESTEBAN, Juli (2008). *L'ordenació urbanística: conceptes, eines i pràctiques*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Diputació de Barcelona, *Dret urbanístic. Manual de consulta*, Barcelona, 2009:
www.diba.cat/formacio/fitxers/manuals_per_web/dret_urbanistic.pdf



Recursos:

TEXT consolidat de la Llei d'Urbanisme de Catalunya (amb les modificacions introduïdes per l'aprovació de la llei 3/2012) : <http://www.gencat.cat/eadop/imatges/5686/10209124.pdf>

Sessió 10 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

La política de sòl i habitatge a Catalunya i a les Illes Balears

- El problema de l'habitatge i la seva especificitat en les àrees turístiques
- L'evolució recent del mercat immobiliari a Catalunya i a les Illes Balears
- Les polítiques d'habitatge: habitatge públic, habitatge protegit
- Les polítiques de sòl per a habitatge protegit

Lectures:

- DONAT, Carles (2010). "L'habitatge a la regió metropolitana de Barcelona, 1995-2006", a *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, 51 (p. 44-60).
- LLORT, Joan, dir. (2010). *Les Àrees Residencials Estratègiques: ARE*. Barcelona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 2010 (439 p.).
- NEL-LO, Oriol (2010); "La renovació del planejament urbanístic i els municipis sense pla", en Agustí SERRA, dir. (2010); *Normes de planejament urbanístic dels municipis sense planejament a Catalunya*. Barcelona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 2010 (p. 9-19).

Recursos:

- LLEI 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge
<http://www.gencat.cat/diari/5044/07361057.htm>
- RUEDA, Salvador, *Un modelo para el desarrollo de ecobarrios*
www.bcnecologia.net/documentos/Ecobarrios.pdf

14 de novembre 2013**Sessió 11 (1,5 hores) [Rufi Cerdan]**

Implicacions territorials dels grans reptes ambientals globals: escalfament global i exhauriment dels recursos

- Transició cap a un nou model productiu
- L'economia verda i les polítiques europees per fer front al canvi climàtic
- Full de ruta europeu per una economia hipocarbònica

Lectures:

- "Green economy report" (ONU). Guia para el desarrollo sostenible y la erradicación de la pobreza
Síntesis para los encargados de la formulación de políticas
[Full de ruta vers una economia competitiva hipocarbònica el 2050](#). Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu COM 2011/112
- [Iniciativa marc Una Europa eficient en la utilització dels recursos](#) Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu COM 2011/21
- [Full de ruta vers un espai europeu únic de transport](#) Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu COM 2011/144
- [Directiva refosa relativa a la eficiència energètica dels edificis](#) DIRECTIVA 2010/31/UE DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO
- [Estratègia europea i Pla d'acció vers una bioeconomia sostenible](#) Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions, COM (2012)
- [Estratègia de la UE sobre la biodiversitat fins el 2020](#) Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, al Consell, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions, COM (2011) 244.
- [Abordar els reptes dels mercats de productes bàsics y de las matèries primeres](#) Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu COM 2011/25.

Recursos:

**Estratègia Catalana per al Desenvolupament Sostenible (EDSCAT)**

Informes sectorials. [Estudis de diagnosi](#)

[Anàlisi estratègica sectorial sector energètic](#).

[Anàlisi estratègica sectorial sector indústria](#)

[Anàlisi estratègica sectorial del turisme a Catalunya](#)

[Anàlisi estratègica sectorial dels sectors domèstic i comerç a Catalunya](#)

[Anàlisi estratègica sectorial de la mobilitat](#)

Sessió 12 (1,5 hores) [Rufi Cerdan]

Perfil ambiental de la Serra de Tramuntana

- Valors naturals extraordinaris protegits però vulnerables.
- Avaluació dels sistemes de gestió dels espais naturals

Lectures:

- [Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals de la Serra de tramuntana \(PORN\)](#)
- [Protegits de fet o de dret? Primera avaluació de la gestió dels espais naturals prtegits de Catalunya](#)

Recursos:

- [Metodologia de redacció de un PORN](#)
- [Sostenibilitat energètica de la Serra de tramuntana](#)
- [Visió del GOB sobre la serra de Tramuntana](#)
- [Hacia un sistema público-privado de pago por los servicios ecosistémicos en España](#)

21 de novembre 2013**Sessió 13 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]**

Les polítiques de rehabilitació urbana

- La segregació urbana i les seves motivacions
- La rehabilitació urbana: motivacions i límits
- Les polítiques de rehabilitació urbana: intervenció física i integralitat
- La rehabilitació de les àrees de baixa densitat degradades

Lectures:

- NEL-LO, Oriol (2010). "The Challenges of Urban Renewal. Ten Lessons from the Catalan Experience", a *Análise Social*, vol. XLV, 197, Lisboa, 4/2010.
- NEL-LO, Oriol dir. (2009). *La llei de barris. Una aposta col·lectiva per a la cohesió social*. Barcelona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques.
- NEL-LO, Oriol (2011). "Estrategias para la contención y gestión de las urbanizaciones de baja densidad en Cataluña", a *Ciudad y Territorio. Estudios Territoriales*, 167.

Sessió 14 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

La Llei de Barris a Catalunya i a les Illes Balears

- La Llei de Barris a Catalunya
- La Llei de Barris a les Illes Balears

Recursos:

- Llei 2/2004, de millora de barris, viles i àrees urbanes que requereixen d'atenció especial http://www20.gencat.cat/docs/ptop/Home/Serveis%20i%20tramits/Biblioteca%20i%20documentacio/Planificacio%20territorial/Publicacions/Urbanisme/ql56_tcm32-37888.pdf
- Llei 2/2004, de millora i rehabilitació dels barris dels municipis de les Illes Balears <http://boib.caib.es/pdf/2009044/mp6.pdf>



28 de novembre 2013

Sessió 15 (1,5 hores) [Rufi Cerdan]

Noves estratègies de prevenció dels incendis a escala de paisatge

Els patrons de propagació dels incendis forestals

La prevenció amb la gestió territorial

Lectures i recursos:

[CERDAN, R. \(2003\): Planificació territorial i dimensió socioambiental: una lectura geogràfica dels incendis forestals al Bages. \(tesi doctoral\).](#)

[Integració dels grans incendis forestals \(GIF\) en la gestió forestal](#)

[PLANA, E. \(2011\) Integració del risc d'incendis en la planificació forestal estratègica i l'ordenació del territori. Treballs de la Societat Catalana de Geografia 71-72 \(69-91\)](#)

[Pau Costa Foundation: documentos La prevención de los grandes incendios forestales adaptada al incendio tipo. Anexo 1 El fuego como herramienta de gestión del paisaje.](#)

Sessió 16 (1,5 hores) [Rufi Cerdan]

El pagament pels serveis ambientals com estratègia per la gestió del territori i del paisatge

Lectures

[Pagament per serveis ambientals: una eina per a la conservació dels recursos naturals a Catalunya](#)

Recursos

[Hacia un sistema público-privado de pago por servicios ecosistémicos en España](#)

3 de desembre 2013

Sessió 17 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Estructura del projecte: repàs elaboració de la memòria

Reconeixement territorial: la formació del paisatge de la Serra de Tramuntana

El medi físic

El clima i els recursos

La població i el poblament

Les activitats agrícoles

Les activitats industrials i les infraestructures

Les activitats turístiques i els serveis

Els valors del paisatge a la Serra de Tramuntana

Naturals i ambientals

Estètics, artístics i literaris

Històrics i patrimonials

Socials

Productius i econòmics

Simbòlics i identitaris

Anàlisi problemàtica

Debilitats

Fortaleses

Amenaces

Oportunitats

Criteris

Objectius

Propostes

Projectes per a la gestió del paisatge

Lectures:

[BAULIES, Xavier \(2010\); "Entrevista a Juli Esteban: el com-s'ha-fet dels plans territorials de Catalunya", a Butlletí d'Innovació i Recerca, 2, novembre 2010](#)
www.20gencat.cat/portal/site/ptop



Recursos:

Decret 142/2005, de 12 de juliol, d'aprovació del Reglament pel qual es regula el procediment d'elaboració, tramitació i aprovació dels plans territorials parcials
<http://www.gencat.cat/diari/4432/05182014.htm>

Prototipus de catàleg de paisatge. Document de referència per als grups de treball (edició revisada) Olot i Barcelona, maig de 2006.
<http://catpaisatge.net/fitxers/Prototipus2006.pdf>

Sessió 18 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Preparació del debat del DAFO

5 de desembre 2013 [Lliurament de la Memòria]

Sessió 19 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Preparació per grups de l'elaboració del DAFO

Sessió 20 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Preparació del DAFO de conjunt sobre els valors del paisatge a la Serra de Tramuntana

10 de desembre 2013

Sessió 21 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Examen contingut Mòdul d'Ordenació del territori

Sessió 22 (1,5 hores) [Oriol Nel-lo]

Preparació de la presentació del DAFO

12 de desembre 2013

Sessió 23 i 24 (3 hores) [Oriol Nel-lo]

Presentació dels DAFO temàtics per grups

Naturals i ambientals

Estètics, artístics i literaris

Històrics i patrimonials

Socials

Productius i econòmics

Simbòlics i identitaris



PROGRAMA MÒDUL CIUTAT I ESPAIS METROPOLITANS

COORDINACIÓ: ÀNGEL CEBOLLADA

PROFESSORAT: ÀNGEL CEBOLLADA I CARLES DONAT



1. L'estudi de la ciutat i dels espais metropolitans

El món esdevé cada vegada més urbà. Les dades estadístiques mundials així ho corroboren: des de l'any 2008 més de la meitat de la població mundial viu en àrees urbanes. Però més enllà d'aquestes xifres, el món és cada volta més urbà perquè l'empremta de la ciutat és pertot: en els estils de vida, en les activitats econòmiques, en les formes d'oci, en les infraestructures... Per això no és d'estranyar que hi hagi autors que afirmen que "la ciutat és a tot arreu i en tot". Aquesta difusió de la ciutat i de la vida urbana sense límits fa que des de la geografia es debat i es qüestionin els límits entre el camp i la ciutat ja que aquests cada cop es mostren més difuminats. En tot aquest procés, doncs, la ciutat s'estén per territoris cada vegada més amplis i la seva influència arriba a llocs més allunyats.

Així mateix, l'organització del territori en xarxa i la interconnexió d'espais amplis permet la difusió de la ciutat més enllà de la continuïtat física. La mobilitat de persones i mercaderies, canalitzada a través de xarxes materials, però també els fluxos immaterials com ara la informació per mitjà de xarxes parcialment desmaterialitzades esdevenen variables que ajuden a definir i comprendre els nous espais urbans.

Però aquesta ciutat no garanteix sempre l'exercici de les seves funcions i dels drets de ciutadania. La ciutat pot ser (i ha de ser) el fòrum públic del debat, l'indret on gestar el canvi social, allà on flueixi la creativitat, on es garanteix la inclusió, on es fomenti la participació... Però també a la ciutat s'hi poden trobar els antònims: l'exclusió, la marginalitat, la repressió, la iniquitat, la insostenibilitat ambiental...

L'estudi de la ciutat i del seu procés de construcció i transformació esdevé, doncs, un requeriment per conèixer el fet urbà, estudiar-ne les diferents variables en deteniment i preveure diferents escenaris de futur. Tot plegat per poder, posteriorment, intervenir en ella, transformar-la i facilitar el dret a la ciutadania.

2. Objectius del mòdul: l'aprenentatge d'una eina i l'aplicació dels conceptes

En aquest mòdul, l'alumnat haurà de conèixer les dinàmiques urbanes dels darrers decennis i les implicacions econòmiques, socials i ecològiques d'aquestes. A partir del coneixement dels processos urbans estudiats, caldrà saber definir escenaris de futur.

Els objectius específics d'aquest mòdul són:

- Conèixer el debat entorn del fet urbà existent actualment i posicionar-se críticament a partir de valorar-ne els impactes en el territori i en la societat.
- Interpretar les dinàmiques urbanes que succeeixen en els darrers decennis tot enquadrant-les en els canvis socioeconòmics globals.
- Recordar (i aprendre si cal) els conceptes bàsics de geografia urbana i conèixer les variables i les metodologies per poder elaborar la memòria tècnica d'un pla territorial.



d) Conèixer les fonts d'informació, principalment estadístiques, per estudiar el fet urbà. Es presentarà especial atenció a les fonts estadístiques existents a Catalunya, a les Illes Balears i al conjunt de l'estat espanyol.

e) Tenir la capacitat de definir escenaris de futur.

3. Treball de curs i avaluació:

El mòdul Ciutat i espais metropolitans, com a part integrant del programa troncal del METIP 2013-14, tindrà una part de l'avaluació específica del mòdul, en què l'alumnat haurà de demostrar coneixements teòrics de geografia urbana. D'aquesta manera l'avaluació es distribuirà de la següent manera:

- Participació activa en les sessions: 10% avaluació.
- Informe individual: 25% de l'avaluació
- Treball troncal: 65% de l'avaluació

4. Horaris, tasques i avaluació:

El mòdul Ciutat i espais metropolitans consta de 6 crèdits, la qual cosa significa un total de 150 hores de treball de l'alumnat. D'aquestes, 36 hores són de classe amb presència del professorat i equival a 9 sessions de 4 hores. D'aquests sis crèdits, 2 crèdits seran de continguts bàsics (12 hr), 2 crèdits de continguts instrumentals de la troncal propis del mòdul (12 hr), i 2 crèdits de tallers conjunts amb els 4 mòduls (12 hr).

Els crèdits específics del mòdul tindran lloc els dimarts.

L'organització dels continguts es realitzarà de la següent manera:

8 d'octubre de 2013

Sessió 1 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Introducció al mòdul

Sessió 2 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Les formes de la ciutat contemporània i els reptes d'equitat social i de sostenibilitat mediambiental.

BORJA, J. (2003). *La ciudad conquistada*. Madrid: Alianza Editorial

EEA (2006). *The urban sprawl in Europe. The ignored challenge*. Copenhagen: EEA report nº 10/2006.

http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2006_10/eea_report_10_2006.pdf/view

INDOVINA, F. (Coord.) (2007). *La ciudad de baja densidad. Lógicas, gestión y contención*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

NEL-LO, O. (2011). "Les dinàmiques territorials a la Regió Metropolitana de Barcelona (1985-2006). Hipòtesis interpretatives" *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona. Territori. Estratègies. Planejament*, núm. 51.

CUADRADO, S., DURA, A. I ESTALELLA, H. (2007). "Los cambios en la metodología de los asentamientos. El caso de la llanura del Alt Empordà (Girona)". *Boletín de la AGE*, núm. 43, p. 335 – 355.



22 d'octubre de 2013

Sessió 3 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Poblament i xarxa urbana

SERRA, J. (1998). "Migracions metropolitanes i desconcentració demogràfica."
Revista econòmica de Catalunya. núm. 33, p. 77-88.

Sessió 4 (2 hores) [Àngel Cebollada]

El poblament i la xarxa urbana a Mallorca i a la serra de Tramuntana

ARTIGUES, A. (2006) "Funcionalización turística y proceso de urbanización en la isla de Mallorca"
A: Artigues et al. *Introducción a la geografía urbana de las Illes Balears. VIII Coloquio y Jornadas de campo de Geografía Urbana. Illes Balears, 19-24 de junio de 2006*. Palma: UIB – AGE, p- 110-162.

ARTIGUES, A. et al. (2008) *Albert Quintana: el seu temps i la seva obra*. Palma: Govern de les Illes Balears.

RULLAN, O. (2002) *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Editorial Moll.

Dades estadístiques [http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/poblacio]
[http://www.ine.es/]

29 d'octubre de 2013

Sessió 5 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Població, composició de la llar i habitatge.

DONAT, C. (2011). "L'habitatge a la Regió Metropolitana de Barcelona. 1995-2006" *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona. Territori. Estratègies. Planejament*, núm. 51.

LOPEZ, J. I REY, A. (2008). *Inmigración y segregación en las áreas metropolitanas españolas: la distribución territorial de la población no europea en el período 2001-2006*. Barcelona: IET.

MIRALLES-GUASCH, C. I DONAT, C. I BARNADA, J. (2007). "Habitatge i mobilitat residencial a la Regió Metropolitana i a la província de Barcelona" *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona. Territori. Estratègies. Planejament*, núm. 46.

TRILLA, C. (2001). *La política d'habitatge en una perspectiva europea comparada*. Barcelona: Fundació la Caixa.

Sessió 6 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Població i habitatge a la serra de Tramuntana

ARTIGUES, A. I RULLAN, O. (2007) Nuevo modelo de producción residencial y territorio urbano disperso" *Scripta Nova. Revista electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, vol. XI, núm. 245.

Dades estadístiques [http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/poblacio] [http://www.ine.es/]

05 de novembre de 2013

Sessió 7 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Activitats econòmiques

FONT, A. (2008). "Nuevas geografías de la producción y el consumo en la región metropolitana de Barcelona". *Scripta Nova. Revista electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, Vol. XII, núm. 270 (107). [http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-270/sn-270-107.htm]

CARAVACA, I. (2006) "La nueva industria urbana y metropolitana: procesos, estrategias y resultados". In MÉNDEZ, R. y PASCUAL, H. (eds.). *Industria y ciudad en España*:



nuevas realidades, nuevos retos. Cizur Menor (Navarra): Aranzadi (Colección Civitas Economía y empresa), p. 29-50.

Sessió 8 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Activitats econòmiques a l'illa de Mallorca i a la Serra de Tramuntana

ARTIGUES, A. et al. (2008) *Albert Quintana: el seu temps i la seva obra*. Palma: Govern de les Illes Balears.

RULLAN, O. (2002) *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Editorial Moll.

Dades estadístiques [http://www.ibestat.cat/ibestat/estadistiques/] [http://www.ine.es/]

12 de novembre de 2013

Sessió 9 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Mobilitat quotidiana i infraestructures

CASTAÑER, M., VICENTE, J. I BOIX, G. (Eds.) (2001). *Áreas urbanas y movilidad laboral en España: Girona, 17 i 18 de marzo de 2000*. Girona: Servei de publicacions de la Universitat de Girona.

MIRALLES-GUASCH, C. I CEBOLLADA, À. (2003). *Movilidad y transporte. Opciones políticas para la Ciudad*. Madrid: Fundación Alternativas.

Sessió 10 (2 hores) [Àngel Cebollada]

Mobilitat quotidiana i infraestructures a la Serra de Tramuntana

Dades estadístiques [http://www.ibestat.cat/] [http://www.ine.es/]

19 de novembre de 2013

Sessió 11 (2 hores) [Carles Donat]

Ocupació del sòl

MINISTERIO DE FOMENTO (2011) *Atlas estadístico de las áreas urbanas de España*. Madrid: Ministerio de Fomento.
[http://www.fomento.gob.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/DIRECCIONES_GENERALES/ARQ_VIVIE NDA/SUELO_Y_POLITICAS/Atlas/]

Sessió 12 (2 hores) [Carles Donat]

Jerarquia urbana a la Serra de Tramuntana

ARTIGUES, A. I RULLAN, O. (2007) Nuevo modelo de producción residencial y territorio urbano disperso" *Scripta Nova. Revista electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, vol. XI, núm. 245.

RULLAN, O. (2002) *La construcció territorial de Mallorca*. Palma: Editorial Moll.

Dades estadístiques [http://www.ibestat.cat/] [http://www.ine.es/]

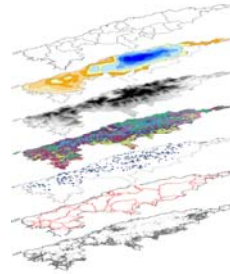


PROGRAMA MÒDUL SIG, PLANEJAMENT I PAISATGE

COORDINACIÓ: ANNA BADIA

PROFESSORAT: ANNA BADIA I ALBERT PÈLACHS

"No GIS can be a success without the right people involved. A real-world GIS is actually a complex system of interrelated parts, and at the center of this system is a smart person who understands the whole" (Tomlinson, 2003)



1. Els sistemes d'Informació Geogràfica: una eina fonamental per a l'anàlisi del paisatge i la planificació territorial

La necessitat de l'ús dels SIG com a suport a les tasques de planejament territorial i a l'anàlisi del paisatge és indiscutible. La seva capacitat d'interrelacionar amb facilitat el component espacial i el temàtic, els converteixen en una eina imprescindible per a totes aquelles tasques de planificació que tenen com a objectiu establir un principi de racionalitat i equilibri territorial. I per tant, és una eina d'anàlisi transversal a la resta de mòduls d'aquest màster, que a la vegada permet incorporar amb facilitat la dinàmica territorial en l'anàlisi a partir de la comparació de diferents moments. Un aspecte clau a l'hora d'afrontar el planejament territorial i del paisatge.

Amb els SIG fem una primera inspecció visual del territori a través de diferents fonts cartogràfiques i a diferents escales per respondre a la pregunta, on són les coses?; però també, a partir de l'anàlisi espacial, ens hem d'atrevir a proposar on han de ser les coses. Aquestes propostes, no parteixen només d'un coneixement instrumental de la tècnica cartogràfica, sinó que s'han d'alimentar del coneixement teòric i pràctic de l'ordenació territorial i els instruments d'anàlisi del paisatge, que ens han de permetre establir uns criteris de gestió i planificació més racionals.

Per això, seguint els principis teòrics en els que es fonamenta l'estudi del paisatge geogràfic a Catalunya es farà un treball pràctic amb el SIG que consistirà a aplicar alguns dels principals principis de la Llei 8/2005 a partir dels quals s'han elaborat els catàlegs de paisatge de Catalunya. Fent-ho, l'objectiu és aconseguir dotar al planejament de la sensibilitat paisatgística necessària i a més, identificar els principals valors del paisatge des de totes les vessants que reclama la definició del paisatge, clarament definit en l'article 3 de la Llei: "s'entén per paisatge, als efectes d'aquesta llei, qualsevol part del territori, tal com la col·lectivitat la percep, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals o humans i de llurs interrelacions".

2. Objectius del mòdul: l'aprenentatge d'una eina i l'aplicació dels conceptes

Aquest mòdul està pensat perquè l'alumne sigui capaç de, per un costat, familiaritzar-se amb els instruments per a la gestió del paisatge i adquirir els coneixements necessaris per a la definició de les unitats del paisatge i, per l'altre, assolir les habilitats instrumentals necessàries per saber utilitzar els SIG en les tasques de planificació territorial i anàlisi del paisatge.

Els objectius específics d'aquest mòdul són:

a) Explicar de forma analítica i sintètica un paisatge fent servir els principis de la Llei del Paisatge de Catalunya i en especial les metodologies emprades en els Catàlegs de Paisatge de Catalunya.



- b) Dissenyar i formular propostes d'actuació a partir de proposar objectius de qualitat paisatgística basats en els valors del paisatge.
- c) Assolir uns coneixements sòlids basats en els fonaments conceptuals i metodològics dels SIG aplicats al planejament territorial i a l'anàlisi del paisatge. No es pretén entrenar en un programari específic sinó assolir les habilitats instrumentals adequades a les necessitats específiques.
- d) Saber (o aprendre si cal) els conceptes necessaris i entendre quines estratègies és convenient aplicar. Saber quines eines tenen al seu abast per buscar quines funcionalitats necessiten del programa en cada cas i saber escollir o adaptar-se a les possibilitats que aniran trobant amb la finalitat de resoldre problemes de gestió i planificació del territori.

3. Treball de curs i avaluació:

El mòdul SIG, planejament i paisatge, com a part integrant del programa troncal del METIP 2012-13, tindrà una part de l'avaluació específica del mòdul, en què l'alumne/a haurà de demostrar una sèrie d'habilitats instrumentals i coneixements teòrics en SIG i anàlisi del paisatge. D'aquesta manera l'avaluació es distribuirà de la següent manera:

- Pràctiques: 20% avaluació.
- Prova escrita: 15% de l'avaluació
- Treball troncal: 65% de l'avaluació

4. Horaris i tasques:

El mòdul SIG, planejament i paisatge consta de 6 crèdits, la qual cosa significa un total de 150 hores de treball de l'alumne/a. D'aquestes, 36 hores són de classe amb presència del professorat i equival a 9 sessions de 4 hores. D'aquests sis crèdits (o 9 sessions presencials), 2 crèdits (12 hr) seran de continguts de SIG basats en les funcions de geoprocés; 2 crèdits (12 hr) de continguts instrumentals de la troncal propis del mòdul, centrats en els instruments per a la generació de cartografia bàsica per a la gestió del paisatge; i 2 crèdits (12 hr) de tallers conjunts amb els 4 mòduls on es treballaran els mapes específics per a l'elaboració de la de la cartografia de la memòria de les bases del catàleg del paisatge de la Serra de Tramuntana. Els crèdits específics del mòdul tindran lloc els dilluns a partir de 4 d'octubre.

L'organització dels continguts es realitzarà de la següent manera:

1 d'octubre al 16 d'octubre

Per tots aquells i aquelles que no tinguin uns coneixements teòrics bàsics dels fonaments dels SIG, ni hagin utilitzat cap programari per posar en pràctica aquests coneixements, és del tot imprescindible seguir de forma virtual els materials que es penjaran al Campus Virtual. Es tracta d'uns exercicis que en forma de tutorials pretenen donar les eines i les habilitats per poder entendre els fonaments dels SIG mitjançant el programa MiraMon.

Així mateix, s'han triat alguns dels capítols del llibre electrònic de Víctor Oyala, *Sistemas de Información Geográfica*, http://wiki.osgeo.org/wiki/Libro_SIG perquè siguin llegits abans de començar les sessions pràctiques: del bloc I, els capítols 1 i 3; i del bloc II, els capítols 4 i 5.

A partir del 16 d'octubre, que és quan començaran les sessions d'aquest mòdul, es donaran per sabuts tots els conceptes que es tracten en aquests materials.

**16 d'octubre**Sessió 1 (2 hores) [Anna Badia]

Presentació del mòdul.

Fonts de dades per a l'anàlisi del paisatge i la gestió i planificació territorial a diferents escales de planejament. Introducció a l'OGC i a les IDE.

Descàrrega i visualització de cartografia

GUIMET, Jordi (2013). "Infraestructures de Dades Espacials: On som? Cap on anem?". *Revista Catalana de Geografia*. Revista digital de geografia, cartografia i ciències de la Terra. IV època, volum XVIII(47). <http://www.rcg.cat/articles.php?id=272> [28-8-2013]

Sessió 2 (2 hores) [Anna Badia]

MDE i derivats (pendent, orientació). Mapes continus

Identificació de classes

"Geomorfometría y análisis del terreno". Capítol 15 a OYALA, V. (2011). *Sistemas de Información Geográfica*. http://wiki.osgeo.org/wiki/Libro_SIG [28-8-2013]

28 d'octubreSessió 3 (2 hores) [Anna Badia]

Elaboració de mapes categòrics a partir de mapes continus (reclassificació).

Anàlisi de visibilitat a partir d'elements puntuals (cims i miradors)

Sessió 4 (2 hores) [Anna Badia]

Anàlisi de visibilitat a partir d'elements lineals (vials de comunicació – carreteres i/o camins)

4 de novembreSessió 5 (2 hores) [Anna Badia]

Digitalització d'elements del patrimoni.

Sessió 6 (2 hores) [Anna Badia]

Simbolització d'elements històrics i elements configuradors del paisatge

"Introducción. Los SIG como herramientas de visualización". Capítol 25 a OYALA, V. (2011). *Sistemas de Información Geográfica*. http://wiki.osgeo.org/wiki/Libro_SIG [28-8-2013]

11 de novembreSessió 7 (2 hores) [Anna Badia]

Mapes categòrics: hàbitats i usos del sòl.

Agregacions espacials.

Sessió 8 (2 hores) [Anna Badia]

Anàlisi de distàncies.

"Operaciones geométricas con datos vectoriales" Capítol 18 a OYALA, V. (2011). *Sistemas de Información Geográfica*. http://wiki.osgeo.org/wiki/Libro_SIG [28-8-2013]

18 de novembreSessió 9 (2 hores) [Anna Badia]

Combinació analítica de capes. Elaboració del mapa base per a la definició del mapa de les unitats del paisatge.

"Operaciones geométricas con datos vectoriales". Capítol 18 a OYALA, V. (2011). *Sistemas de Información Geográfica*. http://wiki.osgeo.org/wiki/Libro_SIG [28-8-2013]



Prototipus de catàleg del paisatge de l'Observatori del Paisatge de Catalunya
www.catpaisatge.net [28-8-2013]

Sessió 10 (2 hores) [Albert Pèlachs]

El Mapa d'Unitats del Paisatge [Albert Pèlachs]

Prototipus de catàleg del paisatge de l'Observatori del Paisatge de Catalunya
www.catpaisatge.net [28-8-2013]

25 de novembreSessió 11 (2 hores) [Albert Pèlachs]

La representació gràfica dels valors en el paisatge

Vegeu bibliografia de Temes Avançats Sessions 11 i 13

Sessió 12 (2 hores) [Albert Pèlachs]

Treball en grup. Discussió i definició gràfica dels valors.

26 de novembre

De 16:00 a 18:00 Examen teòric del mòdul [Albert Pèlachs i Anna Badia]

1. Bibliografia:

- BERTRAND, G. (2001). "Le paysage et la géographie: un nouveau rendez-vous". Treballs de la Societat Catalana de Geografia, 50, p. 57-68.
- BONHAM-CARTER, G.F. (1994). *Geographic information systems for geoscientists modelling with GIS*, Pergamon. Kidlington. 398 p.
- BURROUGHT, P.A., McDONNEL, R.A. (1998). *Principles of Geographical Information Systems* (2nd Edition). Oxford University Press.
- Decret 343/2006, de 19 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge, i es regulen els estudis i informes d'impacte i integració paisatgística.
- LAURINI, R., TOMPSON, D. (1992). *Fundamentals of Spatial Information Systems Academic Press*. Londres. 680 p.
- LLEY8/2005 de 8 de juny de protecció, gestió i ordenació del paisatge.
- LONGLEY, P.A., GOODCHILD, M.F., MAGUIRE, D.J., RHIND, D.W. (2001). *Geographical Information Systems and Science*. Wiley.
- MAGUIRE, D.J., GOODCHILD, M.F., RHIND D.W. (eds.) (1991). *Geographical Information Systems. Principles and Applications*. 2 Vol. Longman Scienti Technical. Essex. 649+447 p.
- NOGUÉ, J., PUIGVERT, J.M. [Eds.]. (1993). *Geografia històrica i història del Paisatge*. Girona, Facultat de Lletres de la Universitat de Girona.
- NOGUÉ, J., PUIGBERT, L., BRETCHA, L. (ed.) (2009). *Indicadors de paisatge. Reptes i perspectives*. Plecs de Paisatge. Eines 1. Olot, Observatori del Paisatge de Catalunya
- NOGUÉ, J., SALA, P. (2009). "Los Catálogos de Paisaje". En: Busquets, J., Cortina, A. (editores). *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*. Barcelona, Ariel: 397-426.
- NUNES, J. (2012). *Diccionari terminològic de sistemes d'Informació Geogràfica*. ICC.
- OYALA, V. (2011). *Sistemas de Información Geográfica*. http://wiki.osgeo.org/wiki/Libro_SIG.
- PÉREZ-CHACÓN, E. (2002). "Unidades de Paisaje: Aproximación científica y aplicaciones". En: ZOIDO, F. Y VENEGAS, C. (coordinadores). *Paisaje y ordenación del territorio*. Sevilla, Junta de Andalucía. Consejería de Obras Públicas y Transportes y Fundación Duques de Soria: 122-135.



Prototipus de catàleg del paisatge de l'Observatori del Paisatge de Catalunya

www.catpaisatge.net [28-8-2013]

ROGER, A. (2000). "Els Protopaisatges". En: Roger, A. Breu tractat del paisatge. Història de la invenció del paisatge i denúncia dels malentesos actuals sobre la natura. Barcelona. La Campana: 53-69.

SANTOS PRECIADO, J.M (2004). *Sistemas de información geográfica. Unidad didáctica*. (60105UD01A01) UNED. Madrid. 460 p. ISBN: 84-362-2006-4.

SERRA, J.M.; PÈLACHS, A.; NINYEROLA, M.; LLORENS, J.; CRISTÒBAL, J.; VERA, A. (2008). "El GTP com a mètode per al disseny d'unitats de paisatge". Treballs de la Societat Catalana de Geografia, 65: 155-167.





III CICLE DE CONFERÈNCIES

"L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI: TEORIA I PRÀCTICA"

TEMA DEL CICLE

EL PAISATGE EN L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI

COORDINACIÓ:

ORIOL NEL-LO

El Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona, en el marc del seu Màster d'Estudis Territorials i de la Població, organitza el III Cicle de Conferències "L'ordenació del territori: teoria i pràctica" sobre el tema *El paisatge en l'ordenació del territori*.

El cicle, oferirà una panoràmica dels antecedents, les realitats actuals i les perspectives de en el camp de la reflexió i la gestió del paisatge. Entre els conferenciantes es compten professionals que han intervingut de manera decisiva en la construcció del marc conceptual i dels instruments que han fet de Catalunya un dels països destacats en Europa en matèria de polítiques del paisatge.

Les cinc conferències tindran lloc durant cinc dimecres successius entre els dies 23 d'octubre i 20 de novembre de 2013, a la Sala d'Actes de la Facultat de Lletres de la UAB (B-7/1056), entre les 18h a les 19.30h de la tarda, d'acord amb el programa que figura a continuació.

Les sessions són obertes a tota la comunitat universitària, així com a les persones interessades que vulguin participar-hi. Per assistir-hi és necessari inscriure's prèviament a esteve.dot@uab.cat. Es lliurarà un certificat d'assistència als inscrits que segueixin el conjunt del cicle. Així mateix, els participants inscrits rebran els materials que es presentin a les conferències. Les places són limitades.

El programa és continuació dels Cicles de Conferències, que sota el títol *Ordenació del territori: teoria i pràctica*, el Departament ha organitzat els cursos 2011-2012 i 2012-2013.



Vicent.M.
Rosselló Verger



Juli Esteban



Ricard Pié



Xavier
Campillo



Pere Sala



Joan Nogué



PROGRAMA

1 d'octubre 2013. *CONFERÈNCIA INAUGURAL*

EL PAISATGE FÍSIC I CULTURAL DE LA SERRA DE TRAMUNTANA

Per Vicent Maria Rosselló Verger, Catedràtic Emèrit de la Universitat de València i Membre de l'Institut d'Estudis Catalans (la conferència tindrà lloc, excepcionalment a les 19h. la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, carrer del Carme, 47, Barcelona).

23 d'octubre 2013

EL PAISATGE EN EL SISTEMA DE PLANEJAMENT TERRITORIAL

per Juli Esteban, arquitecte, doctor honoris causa per la Universitat Politècnica de Catalunya, director del Programa de Planejament Territorial de la Generalitat de Catalunya (2004-2010).

30 d'octubre 2013

URBANISME, TERRITORI I ACTIVITATS TURÍSTIQUES

Per Ricard Pié, arquitecte, catedràtic de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès.

6 de novembre 2013

ELS CAMINS EN LA CONFIGURACIÓ I LA PERCEPCIÓ DEL PAISATGE

per Xavier Campillo, geògraf, director Perícia Caminera

13 de novembre 2013

L'ELABORACIÓ DELS CATÀLEGS DEL PAISATGE: OBJECTIUS, METODOLOGIA I RESULTATS

per Pere Sala, ambientòleg, director tècnic de l'Observatori del Paisatge

20 de novembre 2013

EL RETROBAMENT AMB EL LLOC: CANVI DE PARADIGMA, SOCIETAT CIVIL I PAISATGE

per Joan Nogué, geògraf, catedràtic de Geografia Humana a la Universitat de Girona i director de l'Observatori del Paisatge



PROGRAMA SORTIDA DE CAMP

COORDINACIÓ: JAUME MATEU

1. Introducció a la Serra de Tramuntana

La Serra de Tramuntana és la serralada principal de l'illa de Mallorca, disposada de forma paral·lela al litoral nord-occidental de l'illa. Amb una longitud de 90 quilòmetres, i una amplada de 30 quilòmetres, assoleix cotes superiors als 1.000 metres, amb el màxim ubicat al cim del puig Major, de 1.443 m. Altres cims rellevants hi superen els 1.000 metres d'alçada: puig de Massanella, l'Ofre, Tomir, es Teix o el puig de Galatzó.

Les característiques orogràfiques de la Serra mallorquina, continuació de les serralades bètiques andaluses, venen marcades per la seva estructuració geològica a partir de grans paquets de calcàries miocèniques, disposades transversalment en direcció NE-SW, trencades adesiara per fractures de caire longitudinal que en basteixen les valls transversals i els principals cursos fluvials. La seva disposició és així mateix més abrupta per la cara nord i més suau per la part sud, fruit dels moviments orogènics successius.



La Serra des de la península de Formentor. Foto: Marcos Molina / Consell de Mallorca.

Els materials calcaris predominants han donat lloc a processos de carstificació molt intensos, tant a nivell superficial (a través de diferents formes de lapiaz) com subterrani, amb la presència de nombrosíssimes galeries càrstiques. Hi són també molt rellevants els canons càrstics, exemplificats en el del torrent de Pareis. Les característiques pluviomètriques de la comarca també li donen trets diferencials respecte a la resta de l'illa de Mallorca, sobretot pel fet que a la seva zona central (entre el Puig Major i la vall de Lluc) és on es donen les majors precipitacions de l'illa, superiors als 1.200 mm de mitjana anual. Aquestes precipitacions alimenten tot un sistema d'aqüífers càrstics superficials i subterranis que permeten abastir tota l'illa de Mallorca.

Climàticament la Serra és típicament mediterrània, amb màxims de precipitacions a la tardor i primavera i èpoques de sequera estival. A l'hivern no hi són estranyes les precipitacions de neu als cims més alts. Aquestes característiques climàtiques condicionen de forma important el medi biòtic, que presenta en aquesta comarca els més alts nivells de biodiversitat de tot el territori illenc. Hi són remarcables els alzinars –la formació boscosa més important de la Serra- i sobretot la gran quantitat d'espècies que es caracteritzen per la seva endemicitat, sobretot a la zona litoral, als pisos culminals (als cims de les muntanyes més altes) i a les cavitats i galeries subterranies.



Això fa que la Serra aculli una part important dels espais que componen la Xarxa Natura 2000 a Mallorca.

El territori de la Serra inclou 19 municipis, que el 2012 presentaven una població de més de 136.000 habitants. Calvià (51.114) Andratx (12.149), Sóller (14.150) i Pollença (16.191) en són els més poblats.

Un dels aspectes més remarcables de la Serra és el seu paisatge humà, caracteritzat pels treballs d'adaptació dels usos a les condicions del medi físic de la comarca, i per les petjades, tant materials com immaterials, que les diferents cultures hi han deixat. En destaquen els sistemes hidràulics –alguns d'ells d'origen islàmic-; el desplegament de la tècnica de la pedra en sec en forma de camps marjats i altres elements; la divisió del territori en grans finques, destinades antigament sobretot a la producció d'oli; i els valors de caràcter immaterial (literaris, pictòrics, estètics). Aquests valors antropològics sobre el territori han estat reconeguts internacionalment amb la inscripció recent en la llista de Patrimoni Mundial per part de la UNESCO, en la categoria de "paisatge cultural".



Les marjades de Banyalbufar, un dels millors exemples d'ús combinat dels sistemes hidràulics i la pedra en sec per a la construcció de marges i l'aprofitament agrícola del territori. Foto: Marcos Molina – Consell de Mallorca.

En tot cas, el de la Serra és un territori que, com la resta del territori de Mallorca, no ha estat exclòs del procés de turistització engegat sobretot a partir dels anys 60 del segle XX. El turisme és actualment la principal activitat econòmica de la comarca. Si bé el turisme de masses hi és present –sobretot als seus extrems- a la Serra també es dona un increment del turisme cultural, senderista i de naturalesa que atreu cada any, sobretot a primavera i tardor, nombrosos visitants. Així mateix hi és ben present la pressió immobiliària i residencial, que ha suposat una nova pressió afegida sobre els valors de caràcter rural que sostenen el seu paisatge.

Els reptes i oportunitats, així com les amenaces, que presenta aquesta comarca la fan especialment interessant per plantejar processos de planificació i gestió territorial que tinguin en compte la seva singularitat.



2. Itinerari proposat

En el marc de la realització del treball de camp del Màster en Estudis Territorials i de la Població 2013 es proposa fer un recorregut per la Serra en un total de 6 dies de viatge, entre els dies 10 i 15 d'octubre.

L'objectiu principal del treball de camp és poder recórrer tota la Serra de cap a cap, entre Andratx i Pollença, i majoritàriament a peu, procurant que els desplaçaments es concentrin els matins, per poder deixar temps a la tarda per al treball en grup i per al desenvolupament d'un cicle de conferències temàtiques a cada un dels llocs que es visitaran. D'aquesta manera es preveu organitzar un recorregut itinerant fent nit als diferents pobles que es marquen com a final d'etapa, distribuïts en les sis jornades programades segons la taula annexa.

ESQUEMA D'ORGANITZACIÓ DEL TREBALL DE CAMP						
	Dijous 10/10/2013	Divendres 11/10/2013	Dissabte 12/10/2013	Diumenge 13/10/2013	Dilluns 14/10/2013	Dimarts 15/10/2013
Matí	Arribada. Introducció a la Serra. De Palma a Banyalbufar (bus).	Els valors culturals i la declaració de Patrimoni Mundial. De Valldemossa a Deià (a peu).	La Serra agrícola: possessions i olivars. De Deià a Sóller (a peu).	El cor de la Serra: el paisatge construït de la pedra en sec. De Sóller a la font des Noguer (a peu).	Els usos turístics i recreatius i el seu encaix en el paisatge	La Serra des del litoral. Formentor.
Tarda	Treball en grup	Treball en grup	Treball en grup	De la font des Noguer a Lluc (a peu*).	Treball en grup	Retorn cap a l'Aeroport de Son Sant Joan.
Vespre (19:00 a 21:00)	Introducció a la Serra de Tramuntana. M ^a Antònia Carbonero i Miquel Grimalt.	Visions culturals del paisatge de la Serra: Damià Pons i Jaume Mateu.	La gestió de la Serra de Tramuntana. Bartomeu Deyà i M ^a Lluïsa Dubon.	Les transformacions territorials i la defensa dels valors naturals. Onofre Rullan i Macià Blázquez.	El turisme cultural a la Serra a través del GR-221. Miquel Rayó.	
Fi d'etapa	DEIÀ	DEIÀ	SÓLLER	LLUC	POLLENÇA	

* Opció d'anar a Lluc amb bus per als que no vulguin fer la segona part.

Per poder recórrer tota la Serra se'n farà una part en autocar (entre Palma i Valldemossa), de manera que les etapes de caminar seran quatre, de Valldemossa a Pollença, totes a partir de l'itinerari senderista de la ruta de Pedra en Sec (GR 221).

La ruta de pedra en sec (GR 221) és una ruta que atravesa la Serra de Tramuntana des d'Andratx fins a Pollença través dels antics camins de la Serra molts d'ells construïts amb la tècnica de la pedra en sec. El projecte de ruta definitiu, un cop acabat, suposarà un total de 271 quilòmetres transitables distribuïts en 8 etapes amb diverses variants.



Font: Consell de Mallorca. www.conselldemallorca.net.

Per a l'allotjament es preveuen diferents opcions:

- 1) Descartat Banyalbufar, l'opció més factible és dormir el primer i segon dia a Deià, fent els trasllats en bus per poder completar el recorregut a peu. Així, el divendres dia 11, el divendres dia 12 (Deià) i el dilluns dia 14 (Pollença) l'allotjament es farà als refugis de Can Boi i Pont Romà, de la Xarxa de Refugis del Consell de Mallorca.
- 2) El dissabte dia 12 es reservarà allotjament a Sóller, en principi a l'Hostal Nadal, pel fet que el refugi de Muleta queda molt allunyat del poble de Sóller.
- 3) El diumenge 13 es proposa fer nit a les cel·les del Monestir, si és possible. L'alternativa seria el refugi de Son Amer, també de la Xarxa del Consell de Mallorca.

Tot l'itinerari es troba detallat sobre "Google Maps" a l'enllaç següent:

<https://maps.google.es/maps/ms?msid=202830304869902802370.0004e202881ee451a3ee1&msa=0>



3. Descripció de les etapes i horari aproximat

3.1. Dijous dia 10. Palma – Banyalbufar. Transicions en el territori de Mallorca i introducció a la Serra.

8:00. Arribada a l'Aeroport de son Sant Joan.

Parada 1. Aeroport de Son Sant Joan. El control de la porta d'entrada a Mallorca com a factor de desenvolupament del territori.

9:30. Parc de la Mar i la Seu de Palma.

Parada 2. L'origen urbà de l'illa de Mallorca. L'evolució urbana i turística del territori de Mallorca.

10:30. Punta de sa Porrassa – Magaluf (*Punta Ballena*).

Parada 3. El primer “boom” turístic.

11:00. Santa Ponça

Parada 4. El segon “boom” turístic.

12:00. Port d'Andratx / Cala Llamp.

Parada 5. El tercer “boom” turístic.



Sa Dragonera. Foto: Marcos Molina - Consell de Mallorca

12:30. Sant Elm.

Parada 6. Transicions i canvis de velocitat. Sa Dragonera, el primer contrafort de la Serra.

13:30. Torre de ses Ànimes.

Parada 7. Una primera ullada a la Serra.



14:00 Banyalbufar. Dinar.

16:00 – 18:00. Treball en grups, recorregut pel sistema hidràulic de Banyalbufar.

18:00. Trasllat cap a Deià (bus).

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 1. Introducció a la Serra.

19:00. Maria Antònia Carbonero. El paisatge humà de la Serra.

20:00. Miquel Grimalt. Els recursos naturals a la Serra de Tramuntana.

Dormir a Refugi de Can Boi, Deià

3.2. Divendres dia 11. Els valors culturals i la declaració de Patrimoni Mundial.

Banyalbufar – Valldemossa (bus). Valldemossa – Deià pel camí de s'Arxiduc i els Cingles de Son Rullan.

8:00. Sortida de Deià cap a Valldemossa.

8:30. Valldemossa.

Parada 1. Visita al nucli urbà.

9:00. Sortida des de Valldemossa cap al Pla des Pouet (a peu).

10:00. Pla des Pouet.

Parada 2. Es teix i els camins de l'Arxiduc Lluís Salvador.



Deià. Foto: Consell de Mallorca

10:30. Del Pla des Pouet al Puig Caragolí.



11:30. Puig Caragolí.
Parada 3. Els camins de l'Arxiduc Lluís Salvador.

12:00. Del Puig Caragolí a Deià.
Parada 4. Son Rullan.

13:30. Arribada a Deià.
Parada 5. Refugi de can Boi. El nucli urbà de Deià.

Allotjament al refugi de can Boi. Xarxa de refugis del Consell de Mallorca.

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 2. Els valors culturals de la Serra i la declaració de Patrimoni Mundial.

19:00. Jaume Mateu. El projecte Serra de Tramuntana Patrimoni de la Humanitat.

20:00. Damià Pons. La descoberta cultural de la Serra i el seu paper dins la literatura i la cultura mallorquina.

Dormir a Refugi de Can Boi, Deià

2.1. Dissabte dia 12. La Serra agrícola: possessions i olivars. Deià – Sóller per Can Prohom i el camí de Castelló.

9:00. Sortida des de can Boi.

9:30. Parada 1. Pont de sa Cala.

10:00. Del pont de sa Cala a la ctra. Deià a Sóller.

10:30. De la ctra. Deià – Sóller a can Miquelet.
Parada 2. Cases de Son Coll.



Sa Foradada. Foto: Jaume Mateu.



11:00. De can Miquelet a Can Prohom.
Parada 3. Cases de Son Mico i Can Prohom.

12:00. De Can Prohom a Sóller pel camí de Castelló.

13:00. Sóller. Allotjament Hostal Nadal (per confirmar).
Parada 4. Visita al nucli urbà de Sóller.

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 3. La gestió de la Serra de Tramuntana.

19:00. M^a Lluïsa Dubon. La Serra de Tramuntana en l'estructura i la gestió del territori mallorquí.

20:00. Bartomeu Deyà. La gestió territorial a la Serra de Tramuntana.

Dormir al Casal de Colònies Sant Ramon de Penyafort, Port de Sóller

2.2. Diumenge dia 13. El cor de la Serra: el paisatge construït de la pedra en sec. Els valors naturals i la defensa del paisatge i el territori. Sóller – Lluc

8:00. Sortida des de Sóller cap a Biniaraix.

9:00. De Biniaraix a can Silles.
Parada 1. Biniaraix.

10:00. De can Silles al Coll de l'Ofre.
Parada 2. Can Silles.



Pujada al Barranc de Biniaraix. Foto: Jaume Mateu





11:00. Coll de l'Ofre
Parada 3. Coll de l'Ofre.

11:30. Del Coll de l'Ofre a la font des Noguer.

12:30. De la font des Noguer a la font des Prat.
Parada 4. Font des Noguer.

13:30. Font des Prat. Dinar.
Parada 5. Font des Prat.

14:00. De la font des Prat al Coll des Prat de Massanella.

15:30. Del coll des Prat de Massanella a la casa de neu d'en Galileu.
Parada 6. Coll des Prat de Massanella.

16:45. De la casa de neu d'en Galileu a Lluç.
Parada 7. Casa de neu d'en Galileu.

18:00. Lluç. Allotjament al Monestir de Lluç.
Parada 8. El Monestir de Lluç.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 4. Les transformacions territorials i la defensa dels valors naturals.

19:00. Macià Blázquez. Conflictivitat territorial i defensa del paisatge a Mallorca.

20:00. Onofre Rullan. Transformacions territorials i gestió del territori a Mallorca.



El Monestir de Lluç. Foto: Jaume Mateu

Dormir al refugi de Son Amer, Escorca.



2.3. Dilluns dia 14. Els usos turístics i recreatius i el seu encaix en el paisatge. Lluç – Pollença

9:00. De Lluç a Binifaldó.
Parada 1. Cases de Binifaldó.

10:30. De Binifaldó al Pi de son Grua.
Parada 2. Pi de Son Grua.

12:00. Del Pi de son Grua al refugi del Pont Romà

13:15. Refugi del Pont Romà. Allotjament.
Parada 3. Refugi de Pont Romà. Nucli urbà de Pollença

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 20:00. Cicle de conferències, dia 5. Els usos turístics i recreatius a la Serra de Tramuntana.

19:00. Miquel Rayó. El GR221 com a recurs turístic i cultural.



Cala Figuera des del cap de Formentor. Foto: Jaume Mateu

Dormir al refugi del Pont Romà, Pollença.

2.4. Dimarts dia 15. Pollença – Formentor – Palma

9:00. Sortida cap al Port de Pollença
Parada 1. Port de Pollença.

Trajecte marítim en barca. Pendent de confirmar.



Diverses opcions.

10:00. Platja de Formentor.
Parada 2. La platja i l'Hotel Formentor.

11:00. Cap Formentor.
Parada 3. Cap Formentor.

12:00. Cala Figuera.
Parada 4. Cala Figuera.

13:00. Tornada cap al Port de Pollença

16:00. Port de Pollença - Aeroport de son Sant Joan. Tornada cap a Barcelona.



BIBLIOGRAFIA RECOMANADA – SERRA DE TRAMUNTANA

Descripcions generals

AAVV (1998): “La Serra de Tramuntana, Natura i Cultura”. Grup d’Ornitologia Balear (GOB) – Ed. Moll. Palma.

AAVV (1992): “Mallorca: Serra de Tramuntana”. Promomallorca edicions, Palma.

BARCELÓ, B. (coord.) (1995): “Illes Balears”. A *Geografia Universal*, vol. 10. Ed. 62, Barcelona.

RODRIGUEZ-PEREA, A. (coord) (1998): “La Serra de Tramuntana: aportacions per a un debat”. Col. Papers de Medi Ambient, núm. 3. Sa Nostra – Caixa de Balears. Palma.

ROSSELLÓ-VERGER, V.M. (2006): “Les Illes, redescobertes: Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera”. Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona.

RULLAN, O. (2002): “La construcció territorial de Mallorca”. Palma, Editorial Moll.

RULLAN, O. (2004): “Una aproximació a la geografia històrica de Mallorca”. A *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 57, pp. 85-109.

Disponible (20/08/2013) a :

<http://www.raco.cat/index.php/TreballsSCGeografia/article/view/247696>

Medi físic

FORNÓS, J.J., ed. (1998): *Aspectes geològics de les Balears*. Universitat de les Illes Balears. Palma. Específicament els capítols:

- “L’estructura geològica de la serra de Tramuntana de Mallorca” (B. Gelabert).
- “El trànsit Triàsic superior – Juràssic inferior al sector central de la serra de Tramuntana de Mallorca (Cala Tuent – Sa Calobra): aspectes estratigràfics, estructurals, geomorfològics i vulcanisme”. (J.J. Fornós).
- “Aspectes geològics de la zona entre el Port des Canonge i Banyalbufar, Mallorca (J.M. Verd Crespi i E. Garcia de la Torre).
- “L’exocarst de la serra de Tramuntana de Mallorca” (A. Ginés).
- “L’endocarst de la serra de Tramuntana de Mallorca” (J. Ginés).
- “L’home com a factor geomorfològic a Mallorca. L’enginyeria popular amb finalitat antierosiva” (M. Grimalt).
- “Diversos aspectes geotècnics de la Serra de Tramuntana de Mallorca: riscos geològics associats” (R.M. Mateos).

GINÉS, A; GINÉS, J (eds.) (1995): El Carst i les coves a Mallorca/ Karst and caves in Mallorca. Endins, 20/ Mon Soc. Hist. Nat. Balears, 3. Palma.



GUIJARRO, J.A. (1986): "Contribución a la bioclimatología de las Islas Baleares". Tesis doctoral inédita. Universitat de les Illes Balears, Palma.

GRIMALT, M. (1988): "Precipitacions màximes diàries a la Serra de Tramuntana, Mallorca". A *Treballs de Geografia*, núm. 40, pp 51-60. Departament de Ciències de la Terra, Universitat de les Illes Balears.

Disponible (20/08/2013) a:

http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/treballsGeografia/index/assoc/Treballs/_de_Geog/rafia_19/88v40p05.dir/Treballs_de_Geografia_1988v40p051.pdf

PINYA, S.; VANRELL, M.A. (2009): "I Jornades de biodiversitat del paratge natural de la Serra de Tramuntana : ponències i resums". Espais de Natura Balear, Palma.

Medi humà

ALOMAR, G; FERRER, I; GRIMALT, M; MUS, M; REYNÉS, A; RODRÍGUEZ, R (2000): "Les marjades i el medi ambient a la vall de Sóller i Fornalutx". Aubaïna. Butlletí del Museu Balear de Ciències naturals. 1: 13-17.

BARCELÓ, B. (1979): "Deià. Transformació i dependència d'un municipi de la Serra de Tramuntana de Mallorca". *Trabajos de Geografía. Miscelánea 1978-1979*, pp. 19-24. Universitat de les Illes Balears. Reproduït a Homenatge a Lluís Solé Sabarís, Barcelona: Universitat de Barcelona.

Disponible (20/08/2013) a:

<http://www.raco.cat/index.php/TreballsGeografia/article/download/103811/150170>

BARCELÓ, B. (1958): "Banyalbufar. La vida en un municipio de la montaña de Mallorca". *Bolletí de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Palma*. LVIII, 620, 95-115.

BARCELÓ, M.; CARBONERO, M.A.; MARTÍ, R.; ROSSELLÓ-BORDOY, G. (1986): "Les aigües cercades. Els qanât(s) de l'illa de Mallorca." Palma, Institut d'Estudis Balearsics.

CARBONERO, M.A. (1984): "Terrasses per al cultiu irrigat i distribució social de l'aigua a Banyalbufar (Mallorca)". A *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 4, pp. 31-68.

Disponible (20/08/2013) a:

<http://raco.cat/index.php/DocumentsAnalisi/article/view/41318/52152>

CARBONERO, M.A. (1992): "L'espai de l'aigua. Petita hidràulica tradicional a Mallorca". Ed. Documenta Balear, Palma.

COLOMAR, A.; et al. (1993): "Catàleg dels antics camins de la serra de Tramuntana". Consell Insular de Mallorca, Palma.

FERRER, M. (1975): "La evolución de la estructura agraria de la cordillera norte de Mallorca". Resum de tesi doctoral. Universitat de Barcelona.

GRIMALT, M.; BLÁZQUEZ, M. (1989): "El mapa de marjades de la Serra de Tramuntana". *Treballs de geografia* n. 42 p. 43-57. Universitat de les Illes Balears, Palma.

Disponible (20/08/2013) a:



http://ibdigital.uib.cat/greenstone/collect/treballsGeografia/index/assoc/Treballs/_de_Geog/rafia_19/89v42p04.dir/Treballs_de_Geografia_1989v42p043.pdf

GRIMALT, M.; BLÁZQUEZ, M; RODRÍGUEZ-GOMILA, R. (1992): "Physical factors, distribution and present land-use of terraces in the Tramuntana mountain range". A *Pirineos*, 139, 14-5.

Disponible (20/08/2013) a:

<http://pirineos.revistas.csic.es/index.php/pirineos/article/viewPDFInterstitial/179/178>

KIRCHNER, H. (1994): "Espais irrigats andalusins a la serra de Tramuntana i la seva vinculació amb el poblament". A *Afers: fulls de recerca i pensament*, Vol. 9, nº18, pp. 313-336.

KIRCHNER, H. (1995): "La construcció de l'espai pagès: les valls de Bunyola, Orient, Coanegra i Alaró a Mayurqa". Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.

MURRAY, I. (2013): "Breu història d'un port de la Mediterrània. El port de Sóller, de port mariner a port turístic-residencial". Pregó de les festes de Sant Pere del Port de Sóller.

Disponible (20/08/2013) a:

<http://contrainfo.cat/wp-content/uploads/2013/07/Breu-història-d'un-port-de-la-Mediterrània.-El-port-de-Sóller-de-port-mariner-a-port-turístic-residencial.pdf>

REYNÉS, A. (2000): "La construcció de pedra en sec a Mallorca (2a ed.)". FODESMA – Consell de Mallorca. Palma.

Disponible (20/08/2013) a:

<http://www.conselldemallorca.net/media/15171/pedraensec.pdf>

RULLAN, O. (2009): "Banyalbufar: un municipi muntanyenc de la Mallorca turística".- A "Banyalbufar, Geografia i Medi Ambient", Barceló, Bartomeu; Deffontaines, Jean-Pierre i Rullan, Onofre.- Consell de Mallorca/Associació Cultural Bany-Al-Bahar.- Palma, 2009.- 63-101.

SALVÀ, P. (1978): "Aproximación al conocimiento de la transformación del espacio rural en la Serra de Tramuntana de la isla de Mallorca". Tesis doctoral, Universitat de Barcelona.

TRIAS MERCANT, S. (1994). "Les possessions mallorquines de l'Arxiduc". Ed. Cort, Palma.

Paisatge, espais naturals i ordenació del territori

AAVV (1988): "Pla territorial parcial de la Serra de Tramuntana : fase d'informació i diagnòstic". Equip Tramuntana. Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori / Universitat de les Illes Balears. Palma.

BLÁZQUEZ, M. (1996): "Els usos recreatius i turístics dels espais naturals protegits. L'abast del lleure al medi natural de Mallorca". Tesis doctoral inédita. Universitat de les Illes Balears.

Versió resumida disponible (20/08/2013) a:

<http://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/111681.pdf>

CAÑELLAS SERRANO, N.S (1997): "El paisatge de l'Arxiduc". Institut d'Estudis Balearsics.-Govern Balear. Palma.



DUBON, M. (dir.) (2009): "Bases per a una estratègia de paisatge de Mallorca. Desenvolupament del Conveni Europeu del Paisatge. Fonaments, criteris, objectius i línies d'acció". Consell de Mallorca – Departament de Territori. Palma.

Disponible a (20/08/2013):

http://www.conselldemallorca.net/media/11781/Llibret_Directrius_06-04-09%5B1%5D.pdf

DUBON, M. (dir.) (2010): *Cultural Landscape of the Serra de Tramuntana. Proposal for inscription in the World Heritage List (UNESCO). Island of Mallorca, Spain*. Expedient de candidatura per a la inscripció de la Serra de Tramuntana a la llista de Patrimoni Mundial (inèdit).

Disponible a (20/08/2013):

<http://whc.unesco.org/uploads/nominations/1371.pdf>

LUCAS I VIDAL, A. (2004): "Alguns arguments per a protegir la Serra de Tramuntana". a CASTELLÓ, M; SASTRE, Francesc.(dir): *Espais Naturals Protegits. El paper de la propietat privada*. 239 p. Palma, 2004.

MOREY, M (1980): "A proposal of the Majorcan northern mountain ridge "Serra de Tramuntana" as a natural park".- In *Contemporary ecological-geographical problems of the mediterranean*. Proceedings of the VII Syposium of the IGU Commission on Environmental problems.

PUJOL, M. (2000): "La Serra de Tramuntana: un territori de la identitat mallorquina. L'abast d'un parc natural". A *Bolletí de Geografia Aplicada* (BdGA), vol. 2, pp. 21-26. Palma, Associació de Geògrafs de les Illes Balears.

RUIZ ALTABA, C. (1996): "Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals de la zona central de la serra de Tramuntana". Document inèdit. Conselleria de Medi Ambient, Govern de les Illes Balears.

Aspectes culturals

AAVV (1995): "Pintaren Pollença: Llorenç Cerdà, H. Anglada-Camarasa; Tito Cittadini; Dionís Bennàssar". Catàleg commemoratiu de l'exposició "Pintaren Pollença" celebrada amb ocasió de la reunió de Caps d'Estat i de Govern de l'Unió Europea a Formentor el 1995. Ajuntament de Pollença.

GRAVES, R. (1895-1985): "El país que he escollit: antologia poètica". Selecció i traducció a càrrec de Josep. M. Jaumà; pròleg de Lucia Graves (edició bilingüe català – anglès). Edicions del Salobre, Pollença, 2009.

LLUÍS SALVADOR, A. (1847-1915) (2002): "Les Balears descrites per la paraula i la imatge". Edició en català de l'obra de l'Arxiduc Lluís Salvador editada l'any 2002 pel Govern de les Illes Balears – Grup Serra. Palma.

LLUÍS SALVADOR, A. (1847-1915) (1994): "Somnis d'estiu ran de mar". Pròleg de Josep Maria Llompart. Ed. Olaneta, Palma.

SEGÚ AZNAR, J.M. (2005): "Robert Graves y Mallorca: su narrativa breve mallorquina". Universitat de les Illes Balears. Palma.

SEVILLA, J.M. (2009): "El que sé de Miramar". Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. Palma.



TRIAS MERCANT, S. (1994): "L'Arxiduc Lluís Salvador, una història de vida". Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Palma.

Guies, obres de divulgació i recursos electrònics

RAYÓ, M.; SASTRE, J.; SASTRE, V.; TORRENS, S. (2008): "GR221. Mallorca, ruta de Pedra en Sec. Serra de Tramuntana". Guia senderista de la ruta GR221 de la Serra. Ed. Triangle, Menorca.

RAYÓ, M "Mallorca, la Serra". Fotografies de Jaume Gual. Ed. Di7, Binissalem.

SASTRE, J.; SASTRE, V. (2002-2004): "Mallorca vora mar: marines de Tramuntana". Presentació de Miquel Rayó. Col. "La Foradada", ed. Olaneta. Palma.

HISTÒRIES DE LA SERRA. Recull de textos i fotografies sobre la Serra de Tramuntana en motiu del procés d'inscripció a la llista de Patrimoni Mundial, a cura de Gabriel Lacomba:

<http://histories.serradetrามuntana.net/ca/>

CANDIDATURA A PATRIMONI MUNDIAL. Tota la documentació i seguiment de la candidatura disponible a:

<http://www.serradetrามuntana.net/ca/>

PEDRA EN SEC, REFUGIS I SENDERISME. Bibliografia, cartografia i descripcions disponibles a la web del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca. Especialment recomanable l'apartat "Biblioteca Virtual":

http://www.conselldemallorca.net/?id_section=3198&id_parent=491

PARATGE NATURAL DE LA SERRA DE TRAMUNTANA

Web oficial de la Serra com a espai natural protegit elaborat pel Govern de les Illes Balears:

<http://ca.balearsnatura.com/paratge-natural-de-la-serra-de-tramuntana/inici.html>

**AVALUACIÓ**

Mòdul	Avaluació	%
Temes avançats	Participació activa en les sessions	10
	Elaboració d'un mapa conceptual comentat de cadascuna de les sessions d'aula	25
	Treball troncal	65
Planejament territorial	Participació activa en les sessions	10
	Examen	25
	Treball troncal	65
Ciutat i territori	Participació activa en les sessions	10
	Informe individual	25
	Treball troncal	65
SIG, planejament i paisatge	Pràctiques	20
	Prova escrita	15
	Treball troncal	65

**PROGRAMA TRONCAL CURS ACADÈMIC 2013-2014****Director del Departament**

Dr. Antoni DURÀ antoni.dura@uab.cat

Coordinació del estudis de tercer cicle

Dra. Montserrat SOLSONA msolsona@ced.uab.cat

Dr. Joan Carles LLURDÉS joancarles.llurdes@uab.cat

Cos docent del programa troncalCoordinació general

Dr. Oriol NEL·LO oriol.nello@uab.cat

Mòdul Temes Avançats

Dr. Enric MENDIZÀBAL enric.mendizabal@uab.cat

Dr. Albert PÈLACHS albert.pelachs@uab.cat

Mòdul Ordenació del Territori

Dr. Oriol NEL·LO oriol.nello@uab.cat

Dr. Rufi CERDAN rufi.cerdan@uab.es

Mòdul Ciutat i Espais Metropolitans

Dr. Àngel CEBOLLADA angel.cebollada@uab.cat

Prof. Carles DONAT carles.donat@uab.cat

Mòdul SIG, planejament i paisatge

Dra. Anna BADIA anna.badia@uab.cat

Dr. Albert PÈLACHS albert.pelachs@uab.cat

Coordinació del treball de camp

Prof. Jaume MATEU jaume.mateu.llado@gmail.com

Coordinació de tallers i suport

Prof. Esteve DOT esteve.dot@uab.cat